

čtenář

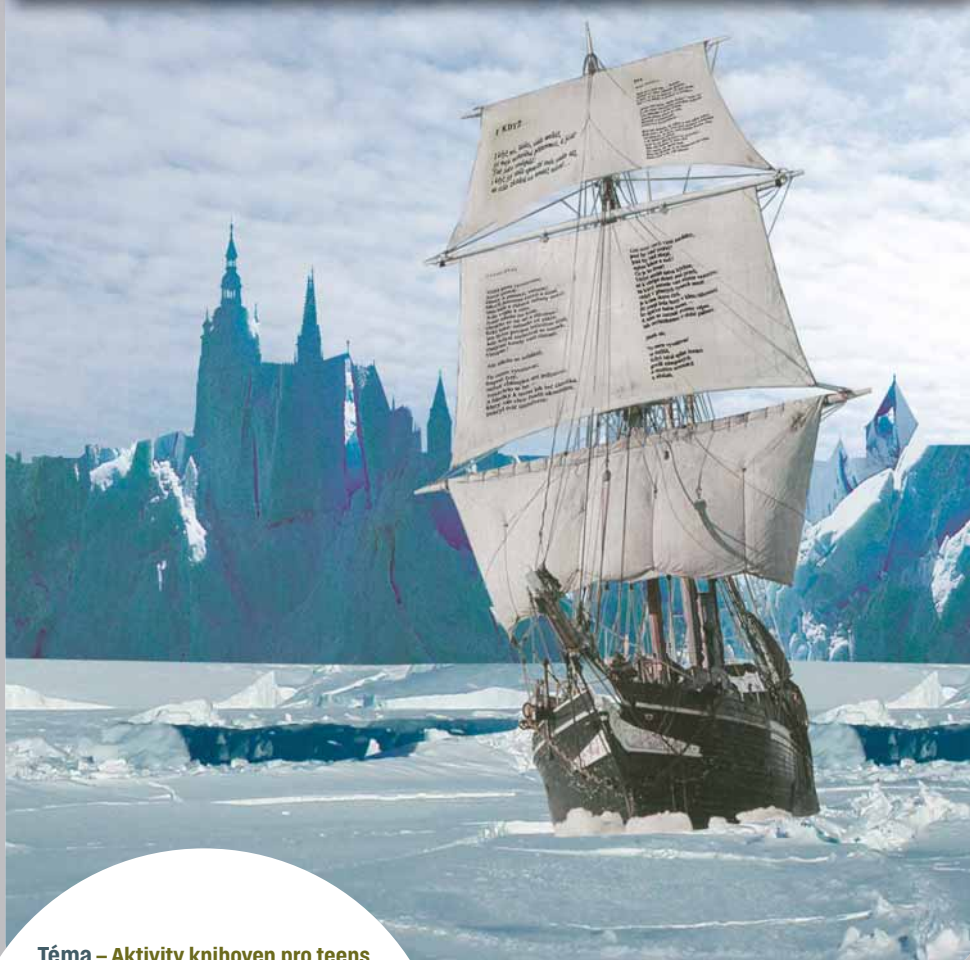
MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

1

2024

ročník 76

Cena 50 Kč

Koláž: Miroslav Hupčých

Téma – Aktivity knihoven pro teens
(Dobříš, Litvínov, Havířov)

Výsledky průzkumu Češi jako čtenáři
včetně role veřejných knihoven

Z historie

- Sto let Slovanské knihovny
- Vydání prvního čísla časopisu *Čtenář*

Vzdělávání

- Polytechnické vzdělávání pro nejmenší
- Festival mediálního vzdělávání

Medailonky nadějných:
rozhovor s Annou Vandasovou

Knihovny v novém
Městská knihovna Chodov

Periodika na území dnešní ČR
Bohemia – od zpráv z kultury k politice

Současná literatura:
výběr z publikací o hudbě

Příloha „Děckaři děckařům“
Dětské detektivky

Aktivity pro teens

s. 3–6

← Slam poetry v dobříšském provedení

← Při troše vynalézavosti se v okolí města můžete vydat i do Himalájí

Foto: archiv MěK Dobříš

Baví ještě v Litvínově mladé lidi knížky?

s. 8–9
Tvorbá náramků přátelství v litvínovské knihovně →

Foto: archiv MěK Litvínov

Haviřovský K-klub boří mýty o „dnešní mládeži“

s. 6–7
I v havířovském K-klubu jsou deskové hry populární ↓

Foto: Karla Petrová

Druhý ročník Festivalu mediálního vzdělávání s. 24–25 →
Festival mediálního vzdělávání je jedinečným projektem, kde sdílejí své zkušenosti knihovníci spolu s pedagogy škol

Foto: archiv Muzea literatury

Sto let pražské Slovanské knihovny

s. 14–16

← Nejstarší dokument ve fondu Slovanské knihovny – list pocházející z neznámého rukopisu čtveroevangelia napsaného nejpozději na přelomu 11. a 12. století, který obsahuje synoptické tabulky 6–9 k evangeliím a byl napsán byzantskou řečtinou

Zdroj: Slovanská knihovna, T 4441

Malá technika – polytechnické vzdělávání pro nejmenší

s. 26–27
↑ Prezentace Logických her v Klementinu

Foto: Malá technika, z. ú.

Téma – Aktivity knihoven pro teenagery

3_ Aktivity pro teens | Radek Hasák

6_ Haviřovský K-klub boří mýty o „dnešní mládeži“ | Karla Petrová

8_ Baví ještě v Litvínově mladé lidi knížky? | Michaela Hrabinská

Průzkumy

10_ Čtení v Česku: Mezi tradicí a digitální revolucí | Hana Friedlaenderová

Z historie

14_ Sto let pražské Slovanské knihovny | Lukáš Babka

17_ Před pětasedmdesáti lety | Aleš Brožek

Periodika na území dnešní ČR

19_ Bohemia – od zpráv z kultury k politice | Kateřina Spurná

Příloha – Děckaři děckařům

20_ Záhady jsou všude kolem nás | Pavlína Lišovská

P1_ TOP knihy z detektivního žánru | vybrala: Pavlína Lišovská

P2–P3_ Pracovní list: Hledej a najdi... | vytvořila: Pavlína Lišovská

P4_ Tipy na deskové hry s tematikou detektivek | vybrala: Pavlína Lišovská

Medailonky nadějných

21_ Od náhody k tajem knihovnického světa (rozhovor s Annou Vandasovou) | Anna Fuchsová

Vzdělávání

24_ Druhý ročník Festivalu mediálního vzdělávání | Michaela Sehnalová, Helena Hubatková Selucká

26_ Malá technika – polytechnické vzdělávání pro nejmenší | Lucie Lacinová

28_ Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně (informační vzdělávání pro školáky od 3. do 5. ročníku základní školy) | Pavlína Mazáčová

Současná literatura

31_ Výběr z publikací o hudbě | Milan Valden

Z knihovny knihovnické literatury

35_ Zajímavé knižní novinky | Vladana Pillerová

Knihovny v novém

36_ Městská knihovna Chodov v novém | Jitka Banzetová

38_ Psalo se jinde | Renáta Krejčí Salátová

39_ Ze světa | Roman Giebisch

40_ Literární výročí Únor | Milan Valden

CONTENTS

Topic – Library activities for teenagers

3_ Activities for teens | Radek Hasák

6_ Haviřov K-club breaking down myths about “youth today” | Karla Petrová

8_ Do young people in Litvínov still enjoy books? | Michaela Hrabinská

Surveys

10_ Reading in Czechia: Between tradition and the digital revolution | Hana Friedlaenderová

From history

14_ Centenary of the Slavonic Library in Prague | Lukáš Babka

17_ Seventy-five years ago | Aleš Brožek

Periodicals in what is now the Czech Republic

19_ Bohemia – from cultural news to politics | Kateřina Spurná

Child specialists to child specialists – supplement

20_ Mysteries are all around us | Pavlína Lišovská

P1_ TOP detective genre books | selected by Pavlína Lišovská

P2–P3_ Worksheet: Seek and find... | created by Pavlína Lišovská

P4_ Tips on detective-themed board games | selected by Pavlína Lišovská

Profiles of the promising

21_ From serendipity to the secrets of the library world (Interview with Anna Vandasová) | Anna Fuchsová

Education

24_ Second annual Media Education Festival

| Michaela Sehnalová, Helena Hubatková Selucká

26_ Junior Technology – polytechnic education for the very youngest | Lucie Lacinová

28_ On the way from the author to the reader at the library (information education for the schoolchildren of primary school 3.–5. classes) | Pavlína Mazáčová

Contemporary literature

31_ Selection from publications on music | Milan Valden

From the library of librarians' literature

35_ Interesting new books | Vladana Pillerová

Libraries afresh

36_ Chodov Municipal Library afresh | Jitka Banzetová

38_ Written elsewhere | Renáta Krejčí Salátová

39_ From the World | Roman Giebisch

40_ Literary anniversaries February 2024 | Milan Valden

Milé čtenářky, milí čtenáři, zdravím vás nad stránkami nového, již 76. ročníku časopisu *Čtenář*. Na začátku každého takového přelomového data se obvykle uvádějí předsevzetí, návrhy, jak vše bude lepší a dokonalejší. Stojím nohama na zemi, a tak se planých a většinou nehmataelných slibů vzdávám. Kromě toho, co je očividné a například závěry poslední ankety do určité míry narýsované, pokud takováto šetření neberete na „lehkou váhu“. Redakční tým spolu s redakční radou vždy usiluje o to, abychom vám stále přinášeli zajímavé a aktuální informace z oblasti knihovnictví (v dnešní době elektronických médií je to však aktuálnost relativní), jak se k tomu zavázala kolegyně ve svém posledním editorialem jubilejního 75. ročníku. Seriál připomínající tuto skutečnost uzavírá popis okolností, které provázely vydání úplně prvního čísla *Čtenáře*.

Jistě vaši pozornosti neušla nová podoba obálky, která letos vzniká ve spolupráci s výtvarníkem Miroslavem Hupatychem. Rubrika „Periodika na území dnešní ČR“ však z obsahu časopisu nezmizela – jen se už neodráží na titulní stránce, pokračuje a navíc bude mít od února soupeřníka v představování historického regionálního tisku... Překlad obsahu se od roku 2024 omezuje pouze na angličtinu.

To, co je pro běžného čtenáře neviditelné a bude probíhat během celého roku, je příprava na zesílení informačního potenciálu titulu za pomoci elektronického šíření informací. Bráním se nadnesenému konstatování, že už v přespříštím roce elektronickou formu *Čtenáře* nepoznáte... Ale přál bych si, aby takový výsledný efekt nastal!

Z obsahu čísla ještě upozorňuji na téma měsíce, které je tentokrát věnované aktivitám knihoven pro teens. Naši pozornosti neušlo ani letošní stoleté výročí pražské Slovanské knihovny. K problematice naprosto aktuální patří zase výsledky nejnovějšího průzkumu „Češi jako čtenáři 2023“, který proběhl v součinnosti Národní knihovny ČR a Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Navazuje na předchozí výzkumné studie z období let 2007–2018. Rozhovor s Annou Vandasovou najdete v rubrice „Medailonky nadějných“, ve které představujeme nastupující knihovnickou generaci. Neušla nám ani skutečnost, že se město Chodov v Karlovarském kraji může pochlubit zbrusu novou knihovnou. Samozřejmě i obsah ostatních rubrik, které zde výslovně nevypichuji, jsme se snažili naplnit pro praxi knihoven co možná nejpřínosněji.

Zvu vás k návštěvě informačních chodníků vytyčených časopisem *Čtenář* v roce 2024 a přeji vám během této cesty co nejpříjemnější a nejužitečnější zážitky.

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávký na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154

e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda), Bc. Kateřina Bajó, Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D., Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Martina Košanová, PhDr. Renáta Krejčí Salátová, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, Mgr. Michaela Mrázová, PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.

Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.

Cena jednoho čísla 50 Kč, roční předplatné 570 Kč (dvojičíslo 70 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2,4 €, roční předplatné 27,3 € (dvojičíslo 3,3 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 8. 1. 2024, vyšlo 15. 1. 2024.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Aktivity pro teens

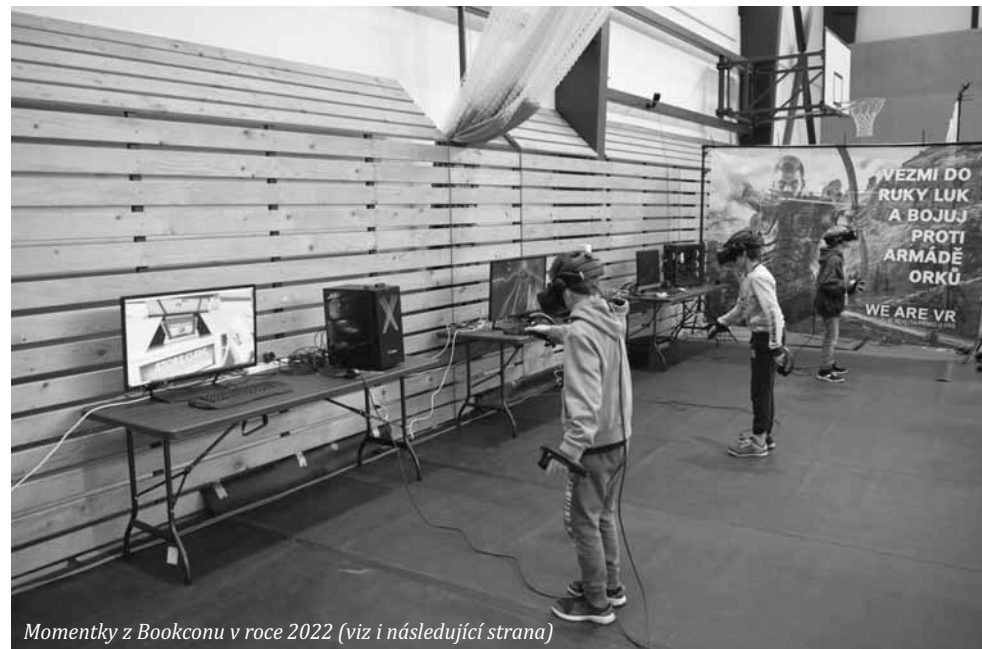
Rád bych popsal pár příkladů, jak přistupujeme k náctiletým u nás v Městské knihovně Dobříš a jaké pro ně máme aktivity a pořádáme programy. Většina dospívajících má společnou potřebu vzdoru – třeba i vzdorování institucím. A jelikož spousta mladých v knihovnách takovou instituci vidí, je potřeba pracovat na tom, aby to tak nebylo a knihovny dokázaly jejich důvěru získat.

Teens, náctiletí, dospívající, mladoši. Říkáme jim všelijak. I když se názvy mohou různit, mají teens pár věcí společných. Za prvé jsou všichni jiní. A nejen kus od kusu, ale i v rámci času a prostoru. Dnešní teenager z Dolní má naprosto jiné zájmy, než zítřejší teenager z Horní. Teens úžasně reagují na aktuální situaci, a proto se jejich zájmy budou často lišit od zájmů, které jsme měli my v jejich věku. Potřeba vzdoru je už zmíněna v perexu.

Jak jistě víte, vše je individuální, každý dospívající človíček je naprosto odlišný od toho druhého, zájmy teenagerů se mění rychleji, než se knihovny jsou schopné přizpůsobovat – co funguje u nás, nemusí fungovat u vás. A obráceně. Je tedy důležité vědět, s čím pracujeme, co máme k dispozici, a stále se posouvat dopředu.

POZNÁNÍ CÍLOVÉ SKUPINY

Věc, kterou děláme už asi všichni, jsou běžné besedy pro školy na různá témata vázaná na jejich osnovy. To ovšem nemusí být pro naši cílovou skupinu nejatraktivnější věcí. Tímto se nechci nikoho dotknout, spousta knihovníků má své programy úžasně připravené a všichni účastníci si

Momentky z Bookconu v roce 2022 (viz i následující strana)

je užijí. Ale nám tady jde o něco malinko jiného. Během besed máme možnost poznat konkrétní skupinu, pro kterou chceme začít něco dělat: jejich reakci na náš klasický program i třeba na nezávazný „pokec“ na konci. Je potřeba budovat vztah s jednotlivci, kteří jsou na vážkách, jestli přijít do knihovny, nebo ne. Když přesvědčíte nerozhodného jedince (což je jednodušší než přesvědčit zarputilého ne-čtenáře), máte šanci, že s sebou přitáhne další své nerozhodné kamarády. Vedle budování vztahů je potřeba zjistit, co že to ty mladistvé vlastně zrovna zajímá. To je asi náročnější věc! Někdy nám jejich zájmy přijdou nepochopitelné nebo rovnou nesmyslné; je náročné se vžít do jejich pozice a pochopit, proč je to baví. Často se o svých zájmech ani bavít nechtějí. Anebo třeba nějaké konkrétní zájmy ani nemají a stále něco hledají. Takže shrnutí pomyslného bodu jedna: Poznej svou cílovku a ukaž jí, že knihovna není zkostnatělá instituce, kde se nesmí mluvit nahlas.

VYUŽITÍ PROSTORU

Další věcí, kterou je třeba vzít v potaz, je prostor, kterým knihovna disponuje. A nejde jen o prostor knihovny samotné, ale také její okolí. Mnohdy nás může nějaká atypická místnost nebo nově zrekonstruovaný park inspirovat k něčemu, co se dá uspořádat jen na tom jednom místě. Vybudovat správnou atmosféru je klíčové. Tady nemám žádnou radu. Nejde jen o zařízení onoho prostoru, ale i o jeho údržbu. U nás momentálně funguje to, že mladiství chtějí mít svůj klid, místa na „schování se“ a wi-fi. Určitě jste zkusili obydlet koutky, výklenky, využít polštáře a fat-boys, cokoliv, co se dá dále upravit, přesunout, přizpůsobit. Shrnutí druhého pomyslného bodu: Využijte prostor, ve kterém pracujete. Využijte ho originálně a ponechte mu či vdechněte duši.

„SAMOSPÁDOVOST“ PROGRAMU

Ted' se konečně dostanu více ke konkrétním příkladům a tipům na programy. Důležitou věcí je pokusit se, aby byl program „samospádový“. Aby se o něj staral někdo jiný, ideálně někdo, pro koho je určený. Vy mu jen dejte prostor a možnost se realizovat. Nadšenců se najde spousta, stačí je jen správně oslovit.

Deskové hry jsou na tom momentálně na výbornou. Každoročně u nás vychází spousta nových titulů, hráčské základny jsou silné, hrají dospělí i děti. Každý si může vybrat, jestli chce něco více

zábavného a párty styl, nebo taktického a přemýšlivého. Vlastně je to ideální věc, která se dá v knihovně dělat. Problém je v tom, že teens mají své hry na telefonech a hrát deskovky s dospělými a dětmi se jim moc nechce. I tak si ale myslím, že mít pravidelné deskohraní je dobrá příležitost, jak postupně chytat ty nerozhodné dušičky. Stačí jeden, který s sebou strhne další tři. Je taky dobré zjistit, jestli se něco podobného už ve vašem okolí odehrává, případně kontaktovat jejich komunitu a zkusit vymyslet nějakou spolupráci. Doporučuji též revitalizovat fond deskových her ve vaší knihovně. Nejlépe bude také poradit se s nějakým fanouškem. Dobříšský *Bookcon*, který je založený hlavně na deskových hrách, tento rok oslaví deset let. Díky dlouhodobé práci a dalším doprovodným herním víkendům se nám podařilo přilákat spoustu nových čtenářů.

POSUN DO DIGITÁLNÍHO SVĚTA A NOVÝCH TECHNOLOGIÍ

Stále zůstaneme u her, můžeme se ale posunout do digitálního světa. Můžete zkusit udělat turnaj i v počítačové/mobilní hře. Opět je potřeba zjistit, co se v okolí nejvíce hraje a jestli už nějaká podobná aktivita existuje. Podle vybavenosti pak můžete využít vlastní počítače, ideálně na nějakou hardwarově méně náročnou hru. Anebo se rovnou přesunout do mobilního světa, kdy si každý hráč vezme svůj mobil. U nás jsme hráli turnaj v CounterStrike a Hearthstone.

Od toho se plynule dostáváme k novým technologiím. Virtuální realita už dávno není finančně tak náročná, jako byla před pár lety. Navíc už nepotřebujete místnost se senzory nebo další investici do výkonného počítače, který to celé uvede do provozu. Oculus Quest 2 je ideální řešení pro menší prostory i peněženky. Vedle her jde propojit i s Google Earth, takže cestování po světě můžete nabídnout úplně všem z pohodlí vaší knihovny. Nejpopulárnější hra na VR (virtuální realitu) je dokonce od českých vývojářů: BeatSaber. Do rytmu hudby se snažíte rozseknout předměty, které letí proti vám – spojení pohybu a koordinace.

Zůstaneme ještě u her, ale přejdeme k RPG, což je zkratka pro RolePlayingGame. Jsou to hry, které se z velké části odehrávají v představitosti hráčů. Většinou mají k dispozici jednoho vypravěče, který je provází příběhem a hlídá dodržování pravidel. Mezi nejznámější RPG hry patří Dungeons and Dragons, která v poslední době získává více popularity díky seriálu Stranger Things i povedené filmové adaptaci. Možná znáte i českou variantu, Dračí doupě. Jako u všeho, jde opět o nalezení správných lidí. Při nákupu nějakých RPG pravidel do knihovny mohou doporučit Dračí Hlídku. Jsou to neaktuálnější pravidla vycházející z tradice původního Dračího doupěte a jsou kompletně v češtině. Hra má vcelku živou komunitu. Pokud vůbec netušíte, jak začít nebo jak vlastně takové sezení vypadá, můžete si zkusit domluvit návštěvu nějakého vypravěče, který k vám přijede a odehraje s vámi „jednohubkové dobrodružství“. Třeba jako forma teambuildingu by to mohlo fungovat úžasně!

Ještě se vrátím k technologiím. Stejně jako virtuální realita, i 3D tisk je dnes poměrně dostupná záležitost. U nás máme tiskárny od firmy Průša; mají skvělý poměr ceny a výkonu. Značka má okolo sebe velice živou komunitu, dobrou technickou podporu a veškeré jejich tutoriály a návody můžeme najít i v češtině. A co může přinést taková tiskárna do knihovny? Představení poměrně nové technologie široké veřejnosti (včetně našich náctiletých), netradiční téma ke konverzaci s kolemjdoucími čtenáři nebo možnost výroby propagačních a dárkových předmětů. K nám chodí například dva asi čtrnáctiletí kluci, kteří si nechávají vytisknout různé součástky na pokusy. Naposledy vyráběli vodní elektrárnu, která je schopná nabít telefon. Důležité je tiskárnu umístit na správné místo. Aby byla dobře vidět, aby byla pod dohledem a aby její práce nerušila čtenáře.

LÁKÁNÍ PROSTŘEDNICTVÍM KULTURY

Nalákat mladistvé čtenáře můžeme i na kulturu. Tam, kde přednes básní může pro mladšího diváka působit stroze, suše a nudně, vnáší Slam poetry ten správný poměr emocí, naléhavosti, důrazu na performanci a může hraničit s rapem, který možná bude mladistvým bližší.

A nakonec se dostaneme i k nějaké té literatuře. Komiksy jsou momentálně na vrcholu své popularity. Díky mainstreamovým velkofilmům se superhrdinské komiksy dostaly do povědomí mas. Každé malé dítě zná Spidermana, Batmana a všechny ostatní Many. A protože se superhrdinské komiksy staly mainstreamem, i ostatní komiksy si mohou užívat části jejich výsluní. Vzniká spousta povedených adaptací klasických děl: hororové, psychologické i humorné komiksy. A to už nejsou undergroundové záležitosti, ale vlajkové lodě velkých nakladatelství!

Vlastní kategorii má stále japonská verze komiksu, manga. Protože spousta dospělých stále nechápe výstřednosti a zvláštnosti toho formátu, mladiství vnímají čtení mangy (a sledování anime seriálů) jako určitou formu vzdoru vůči rodičům. Mít tedy správně zásobenou knihovnu je základ pro pochytání dalších nerozhodných dušiček. Při výběru je opět potřeba sledovat, co zrovna „frčí“ mezi mládeží. Ale většinou začnou u anime (seriálová forma) a pak se vydají pátrat po původní manze. A když už začnou číst mangu, kterou znají ze seriálů, můžete jim představit knihy, které nemají své seriály, ale příběhově jsou mnohem kvalitnější. A od toho je už jen pár kroků k beletrii.

ZÁVĚREM...

To je asi vše, co mě dnes napadá. Hlavní myšlenkou ale je, že neexistuje univerzální rada, jak na náctileté. Je potřeba se s nimi sblížit, zjistit, co chtějí dělat, a zkusit jim nabídnout možnost realizovat jejich vlastní nápady. Vytvořit jim prostředí, kam budou chtít chodit trávit volný čas. I když to na začátku nebude s knihou v ruce. Ale už k vám přijdou a vy budete mít možnost zjistit, co by je mohlo bavit. A co je stejně důležité: najít si na teenagery čas pravidelně – alespoň jednou týdně – a veškeré aktivity dobře propagovat, zejména na sociálních sítích.

RADEK HASÁK | moje@knihovnadobris.cz

Foto: archiv MěK Dobříš

Téma

Aktivity knihoven pro teenagery

Havířovský K-klub boří mýty o „dnešní mládeži“

Čím dál častěji se setkáváme v knihovnách s oddělením, které je odlišné od těch ostatních. Knihovny se snaží veřejnosti ukázat, že jsou stále tím místem, kde se lidé mohou setkat a poznat něco nového. Jinak tomu není ani v naší Městské knihovně Havířov, kde před pěti lety vzniklo speciální oddělení pro mládež zvané K-klub.

Na jeho vybudování se podílely nejen knihovnice, ale i řada dobrovolníků, kteří pomáhali s návrhem prostor, instalací pódia či lepením moderní velkoformátové tapety. Posláním klubu je intenzivně pracovat s mládeží 12+. Do této kategorie spadá 2. stupeň základních škol, středoškoláci i vysokoškoláci. Klub nabízí čtenářům spoustu komiksů, fantasy a knih žánru young adult a new adult. V průběhu pětileté činnosti klubu jsme se hodně naučili a vytvořili komunitu mladých lidí, kteří se aktivně podílejí na dění v havířovské knihovně.

Od mnoha lidí občas slycháváme, že práce s mládeží musí být náročná. Je tomu tak, ale nás neskutečně baví. Baví nás, jak jsou mladí odlišní a vlastně stejní. Baví nás jejich nápady, které nám pomáhají při práci, ale i to, jak se někteří dokážou nadchnout z úplně maličkosti. Snažíme

Prostory havířovské knihovny, kde působí i K-klub

Foto: Karla Petrová

se k nim přistupovat tak, jak bychom chtěli, aby k nám přistupovali dospělí, když jsme byli v jejich věku. Že jsou mladí, hned neznamená, že nevědí, co chtějí. Tento mýtus se snažíme zbourat a dost nám v tom pomáhá naše dobrovolnické centrum pro mládež, které jsme vytvořili v roce 2020. Dobrovolníci se zapojují do plánování a organizování akcí nebo vymýšlejí vlastní projekty. Na práci s dobrovolníky je skvělé to, že vám přesně řeknou, co jejich vrstevníci od určité akce očekávají nebo co by v knihovně chtěli zažít. Tyto podněty nám v Havířově pomáhají při plánování velkých akcí, které jsou pro ně určené.

Každý rok na podzim pořádáme *Book!Con*, kde se veřejnost může setkat s českými spisovateli, komiksovými tvůrci, cosplayery a dalšími hosty, kteří se pohybují v knižním světě. Na jaře zase organizujeme *MINI MANGAFEST*. Manga se stala mezi mládeží velmi oblíbenou, takže není divu, že se na akci podílí nejvíce dobrovolníků, kteří vymýšlejí doprovodný program a zajišťují výzdobu. Další oblíbenou akcí je *Přespávačka v Káčku aneb BUĎ OFFLINE*. Všichni dobře víme, že nejen mládež tráví spoustu času na mobilních zařízeních. Proto jsme se rozhodli uspořádat přespávání v knihovně, kde po celou dobu akce platí přísný zákaz používání mobilních telefonů. Je to velká výzva jak pro mládež, tak pro samotné knihovníky. Snažíme se tím ukázat, jak moc důležité je trávit spolu čas, komunikovat a odpoutat se od digitálního světa, který nás občas omezuje v tom reálném.

Během let jsme navázali různou spolupráci s jinými organizacemi, kterých si velmi vážíme. Dvakrát ročně společně s humanitární organizací Adra Havířov pořádáme *SWAP aneb Výměnu oblečení v Káčku*, do kterého se opět aktivně zapojuje mládež. Bud'to jako dobrovolníci, kteří nám pomáhají třídit darované věci, nebo jako návštěvníci. Spolupracujeme s tvůrcem hry *Dračí Hlídká* Pavlem Ondruszem a ostatními hráči, díky kterým si mládež může vyzkoušet fantasy příběh na vlastní kůži a prožít tak několikahodinové dobrodružství.

K-klub v havířovské knihovně se stal místem neomezených možností, kde se mládež ráda setkává a tráví svůj volný čas. Mladí si rádi povídají a sdělují své zážitky či plány. A my máme tu možnost dennodenně potkávat nespočet talentovaných a ambiciózních mladých lidí, kteří boří mýty o „dnešní mládeži“.

KARLA PETROVÁ | karla.petrova@knih-havirov.cz

Baví ještě v Litvínově mladé lidi knížky?

Jestli spojuje většinu knihoven v ČR nějaké téma, je jím otázka, jak přilákat, oslovit či jen zaujmout mladé lidi, především pak studenty středních škol. Podobně i v naší malebné litvínovské knihovně hledáme tajný recept, díky kterému by naše knihovna mohla být pro tuto proměnlivou cílovou skupinu atraktivní, pokud možno v dlouhodobém časovém horizontu.

KATEGORIE MLÁDEŽ 13+

První odvážné kroky byly tímto směrem učiněny již v roce 2012 a během jedenácti let jsme práci s mládeží 13+ nevzdali. Naopak jsme zažili mnoho milníků, které by vydaly snad na celou knihu. Do historie litvínovské knihovny jistě vstoupí zejména zábavné a kreativní večery pro náctileté (teens), tak zvané „nocovačky“ s Mayem, Shakespearem, Harrym Potterem či Fantastická noc s komiksovými hrdiny. Jejich princip byl jednoduchý: knihovníci navčíí autorské divadlo, sehrají v kostýmech jednotlivá představení proložená soutěžemi a nakonec se společně nocuje nebo bídí přímo v knihovně.

Slam poetry s Anatolem Svahilcem

Veliký ohlas měla u mladých návštěvníků – a ostatně u všech generací – úniková hra Útěk z knihovny, kterou vytvořili knihovníci dětského oddělení na motivy potterovských Brada-avic. Mezi magnety pro náctileté pak můžeme jednoznačně zařadit komiksové workshopy s ilustrátory Štěpánkou Jislovou, J. W. Procházkou a slam poetry s Anatolem Svahilcem. A rovněž deskoherní klub, který se v naší knihovně v průběhu času různě objevoval, mizel a nyní se koná pravidelně každý čtvrtek v dětské herně pro děti, mladé i dospělé.

Z mnohaleté praxe v naší knihovně se ukazuje, že dlouhodobě skvěle fungují aktivity pro náctileté do 13 let, ať již ty volnočasové, či lekce informačního vzdělávání pro 2. stupeň základních škol. V současné době lektorují čtyři kreativní knihovníci dětského oddělení 20 lekcí na rozmanitá knižní a mediální témata, přičemž zájem základních škol je enormní. Dětské oddělení navíc nedávno získalo za svůj skvělý a tvůrčí program cenu Bibliotheca inspirans.

Abychom lépe ošetřili přechod čtenářů z dětského do dospělého oddělení, zapojili jsme se v roce 2019 do projektu Inkubátor sociálních inovací Kabinetu informačních studií a knihovnictví Masarykovy univerzity v Brně. Výsledkem pětidenního workshopu o designování nových služeb bylo otevření samostatné místnosti pro mládež 13+. Pod vedením odborníků na design realizovali knihovníci výzkum mezi čtenáři a studenty středních škol, ti sami si místnost pojmenovali jako Komnatu nejvyšší potřeby. Mladí lidé tu mají prostor, kde po nich nikdo nic nechce, mohou zde jen tak pobýt, relaxovat, doučovat se, hrát hry nebo tvořit.

Momentka z „nocovačky“ Fantastická noc

KATEGORIE MLÁDEŽ 15+

Jak ale nalákat do knihovny mladé lidi 15+? Daří se nám to zejména díky dlouhodobé spolupráci se středními školami, která začala v současné podobě v roce 2016 lekcí informačního vzdělávání R.U.R. & Bílá nemoc pro litvínovské gymnázium. Díky dobrému vztahu s učitelkou českého jazyka pak dvě knihovnice s humanitním vzděláním dokázaly vytvořit širokou paletu lekcí na konkrétní literární díla (např. Kafkovu *Proměnu*, Fuksova *Spalovače mrtvol*), ale i z humanitních věd (psychologie vnímání, metodika učení se aj.), které následně oslovily i další pedagogy a školy. Během lekcí se nesnažíme o další školní výuku, ale o inspiraci, o vzbuzení touhy si třeba jednou danou knihu přečíst nebo poslechnout, i když ji zrovna studenti nepotřebují k maturitě. Každá z lektorek má svůj vlastní styl, využíváme filmy, audioknihy, komiksy, umělecká díla, divadelní prvky a moderně zpracované prezentace. Nebojíme se improvizovat, pracovat v tandemu, aplikovat knihu na moderní svět. Aktuálními novinkami pro roky 2023/2024 jsou lekce *Labyrint světa a ráj srdce*, která vznikla ve spojení s výstavou unikátních grafických listů Miroslava Huptycha, a *Knižní ozdravovna*, ve které si mladí lidé mohou díky nalezení vhodného příběhu pomoci s osobními problémy/tématy.

Za velmi úspěšný pak můžeme označit projekt *Knížky mě baví*, který vedou právě obě lektorky lekcí informačního vzdělávání pro střední školy. Ten vznikl poměrně náhodně v roce 2017 prostým oslovením mladých čtenářů u regálů s doporučenou literaturou. Z otázky: *Chtěli byste se s námi připravovat k maturitě z češtiny?* se rozvinulo pravidelné setkávání nad knížkami jednou za 14 dnů v pátek odpoledne. I když s každým ročníkem malinko klesal počet nadšených čtenářů maturitních děl, tuto aktivitu považujeme za nesmírně smysluplnou. Neučíme jen číst a rozumět textu, ale hlavně vyjádřit svůj názor a odvážit se mluvit na veřejnosti. Studentům v tomto „kurzu“ pomáháme najít kontext, vyjasnit nejasné, procházíme spolu čtenářské deníky, diskutujeme i mlčíme, zejména se však snažíme vytvářet uvolněnou atmosféru a podporovat účastníky kurzu v celém maturitním procesu.

MICHAELA HRABINSKÁ | Hrabinska@knihovna-litvinov.cz

Foto: archiv MĚK Litvínov

Čtení v Česku: Mezi tradicí a digitální revolucí

V éře rychlého rozvoje dnešní společnosti, kde nová média a technologie formují každodenní realitu, se rychle mění také způsoby, jakými lidé získávají informace a tráví svůj volný čas. I v tomto prostředí si však čtenářství stále drží významné postavení klíčového ukazatele intelektuálního kapitálu. Výzkumná studie *Češi jako čtenáři 2023*, prováděná Národní knihovnou ČR ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu AV ČR, přináší nové informace o změnách čtenářského chování a mapuje vzorce čtenářského chování v kontextu současných technologických a kulturních trendů. Obsahově navazuje na předcházející studie z let 2007, 2013 a 2018.

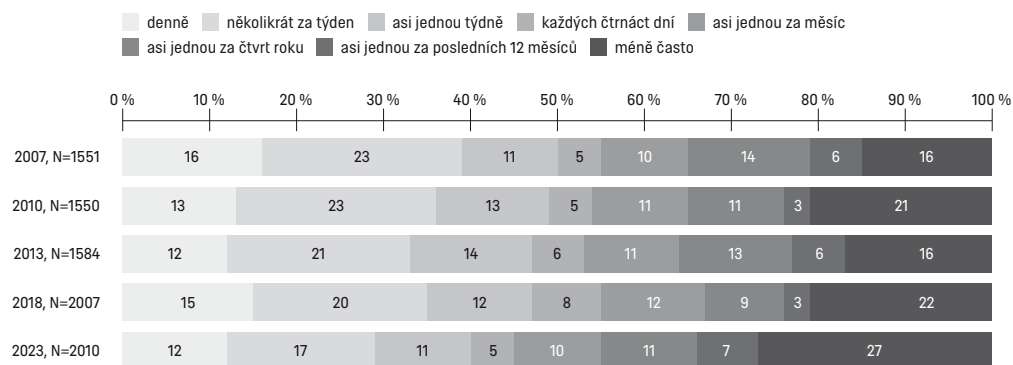
Češi jako čtenáři: Vývoj v posledních letech

Drtivá většina obyvatel České republiky zastává názor, že dnes už se tolik nečte, zatímco dříve se knihy četly více. A výsledky výzkumu tento pocit potvrzují. Češi skutečně čtou knihy méně než před pěti lety. Počet „nečtenářů“ vzrostl u mužů i žen a klesla i frekvence čtení knih. Průměrný počet přečtených knih v uplynulém roce klesl v porovnání s rokem 2018 o téměř tři knihy. Zatímco v roce 2018 každý obyvatel ČR ve věku 15 let a více za rok přečetl téměř 13 knih, v roce 2023 to bylo již jen zhruba 10 knih ročně. Čtením knih tráví průměrný obyvatel ČR 15+ zhruba půl hodi-

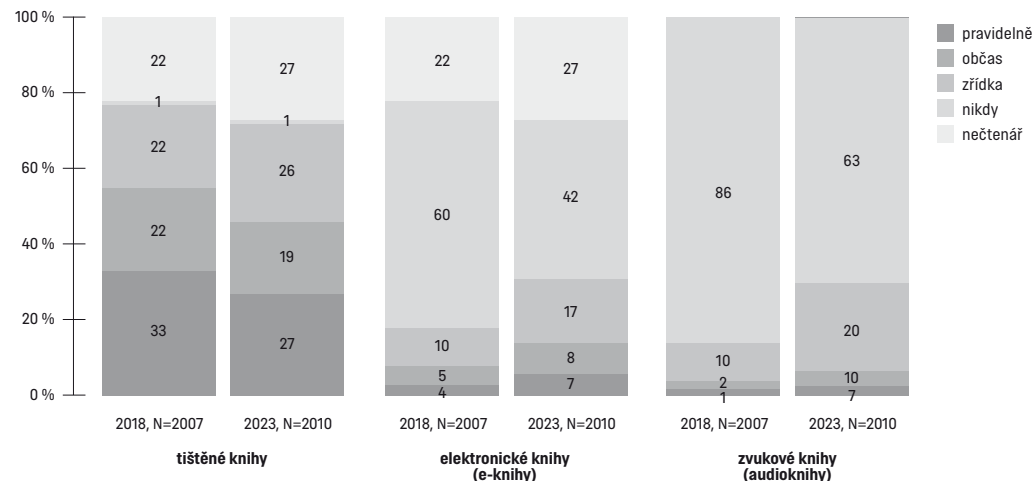
ny denně a opět se ukázalo, že ženy čtou výrazně více než muži.

Příčiny poklesu čtení knih lze vysvětlit řadou výzev, se kterými se čtenářství v dnešní době potýká a které odrážejí proměny v životním stylu a zábavních preferencích lidí. Zdaleka nejde jen o to, že lidé dnes mají v dnešní hektické době na čtení knih méně času než dříve. Lidé čtou méně také proto, že dávají ve svém volném času přednost jiným druhům zábavy. Potenciální čtenáře dnes od četby knih neodlákává pouze televize. Filmy, seriály a videa sledují také ve značné míře na různých placených i neplacených platformách jako YouTube, Netflix a mnoha dalších. Jak

Graf 1
Jak často čtete knihy (odborné, věcné, beletrii), v podobě tištěné i elektronické? Základ: celý vzorek, N=různá

Graf 2
Jak často čtete nebo posloucháte? Základ: celý vzorek, N=různá

ukazují výsledky výzkumu, více času lidé tráví také na sociálních sítích. Tradiční média jako rádia nebo časopisy naopak oslabují a lidé s nimi tráví méně času než před pěti lety. Postupný přesun zábavy do online prostředí dynamicky mění způsob, jakým lidé vyhledávají, konzumují a sdílejí obsah v digitálním věku, což má významný dopad na tradiční média, včetně čtenářství knih. Je třeba však zdůraznit, že pozitivní vztah ke čtení knih zatím přetrvává u většiny české populace a pouze malá část považuje čtení knih za nudu. Pozitivní vztah ke knihám a čtení se odráží i v tradičně pozitivním vnímání knihoven. Čtení si lidé stále asociují nejčastěji s knihou, domovem a získáváním informací.

Digitální vs tištěné: konzervatismus českých čtenářů

Aktuálně je v české populaci (15+) 72 % čtenářů tištěných knih, 31 % čtenářů elektronických knih a 37 % posluchačů zvukových (audio) knih. Při výběru formátu knih však zůstávají Češi konzervativní a jednoznačně preferují knihy v tištěné podobě. I když v posledních pěti letech vzrostl počet čtenářů elektronických knih, většina čtenářů si vůbec nedokáže představit, že by četli knihy pouze v elektronické podobě. Významným trendem je i nárůst posluchačů audioknih a obliba podcastů. Pravidelně však čte elektronické knihy pouze 7 % (a 42 % nikdy), audioknihy pravidelně

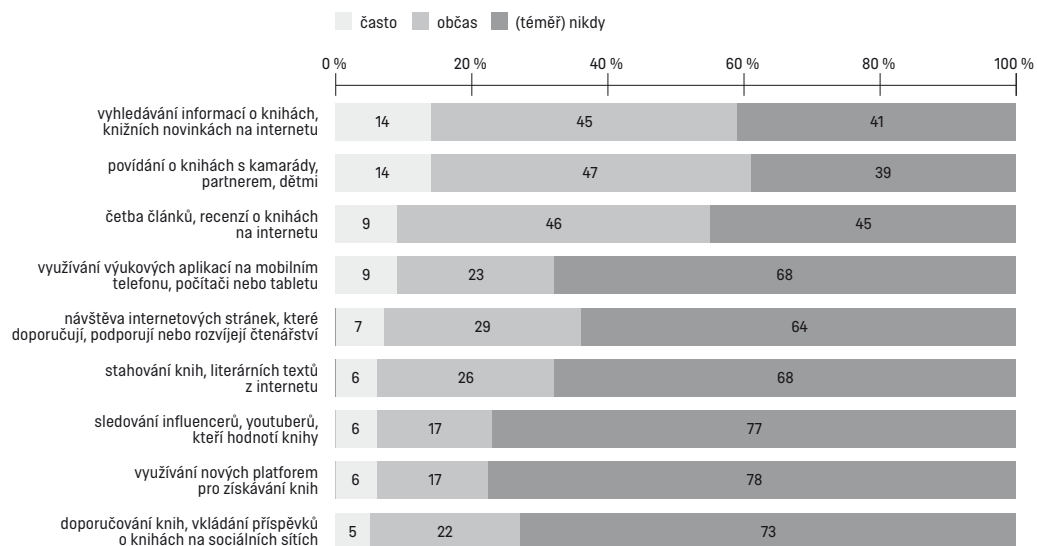
poslouchá také pouze 7 % (a 63 % nikdy). Elektronické knihy a zvukové (audio) knihy jsou tak pro čtenáře stále spíše doplňkem a rozšířením možností přístupu k literárnímu obsahu než alternativou k tištěným knihám. Ačkoliv se ještě před lety mohlo zdát, že tím pravým řešením pro četbu elektronických knih bude elektronická čtečka knih, není tomu tak. Vývoj v posledních letech ukazuje, že lidé čtou dnes knihy na více zařízeních, nejčastěji však na mobilních telefonech, které jsou vždy po ruce.

Čtení knih v digitálním věku

Zábava, komunikace, vyhledávání informací i různé další aktivity včetně těch, které jsou spojené s četbou knih a čtením, se čím dál více přesouvají na internet. Ve srovnání s obdobím před pěti lety Češi využívají internet častěji nejen k naku-pování knih, ale i k získávání informací o knihách nebo četbě článků a recenzí. Těmito aktivitám se alespoň někdy věnuje více než polovina české populace. Zhruba třetina české populace 15+ navštěvuje internetové stránky, které doporučují, podporují nebo rozvíjejí čtenářství. Tyto stránky se staly důležitým prostředkem pro sdílení knižních recenzí a doporučení, zejména pro mladší čtenáře. Díky nim mohou čtenáři najít nové knihy odpovídající jejich zájmům, objevit autory, kteří by je jinak mohli minout, a zapojit se do online komunit diskutujících o literatuře.

Graf 3

Věnujete se někdy ve svém volném čase následujícím činnostem? Základ: celý vzorek, N=2010

Využívání těchto stránek dokládá, že internet se stává důležitou součástí vytváření a udržování literární komunity a zvyšování čtenářské kultury.

Mezi další specifické online aktivity, které se odehrávají na digitálních zařízeních a jsou spojeny se čtením, patří také sledování influencerů, kteří hodnotí knihy. Této aktivitě se věnuje alespoň občas 23 % české populace 15+, ale až 50 % mladých z generace 15–24 let. Tito „moderní knižní recenzenti“ oslovují mladé lidi prostřednictvím platform a sociálních sítí, které jsou jim blízké, a vytvářejí neformální a autentické recenze knih, se kterými se mladí lidé snáze identifikují, a to díky podobným zájmům i vkusu. Mladí lidé mají větší tendenci jim důvěřovat i díky tomu, že se často jedná o jejich vrstevníky.

Mezi beletrií a fantasy

Mezi nejoblíbenější žánr českých čtenářů patří stejně jako v roce 2018 současná oddechová beletrie, tedy detektivky, špionážní romány, romance, tzv. literatura pro ženy. Ve srovnání s rokem 2018 však výrazně vzrostl zájem čtenářů o žánr sci-fi, fantasy a horory. Jedná se o žánr, který více oslovuje mladší generace čtenářů.

Rostoucí obliba tohoto žánru může souviset také s rostoucí sledovaností placených VOD (video on demand) služeb jako Netflix, HBO Max nebo Disney+ a dalších.¹ Tyto platformy nabízejí širokou škálu seriálů a filmů včetně adaptací populárních knižních sérií vycházejících právě ze sci-fi, fantasy a hororových příběhů, zvyšují tak povědomí o těchto titulech a takto mohou oslovit i nové čtenáře. O oblíbě tohoto žánru svědčí také značná obliba titulů jako *Harry Potter* nebo *Zaklínač* a autorů jako J. K. Rowlingová nebo J. R. R. Tolkien mezi českými čtenáři.

Role veřejných knihoven: výzvy a příležitosti

Česká veřejnost má ke knihovnám dlouhodobě pozitivní vztah, vnímá je jako důležitá vzdělávací zařízení i vhodná místa pro učení a studium. I přes omezení způsobená pandemií zůstává veřejnost kladně nakloněná knihovnám, alespoň jednou navštívilo v uplynulém roce knihovnu 28 % české populace 15+, což zhruba odpovídá počtu návštěvníků v roce 2018. Využívání některých služeb však postupně klesá. Nejvíce poklesl zájem o půjčování časopisů, mírně klesl i počet těch, kteří si půjčili v uplynulém roce nějakou knihu, přestože právě půjčování knih lidí

Foto: archiv SVK v Kladně

stále v knihovnách využívají nejvíce. Naopak roste zájem o některé digitální služby, například o vyhledávání v databázích elektronických informačních zdrojů (EIZ). Spokojenost návštěvníků knihoven s kvalitou poskytovaných služeb je stabilně vysoká. Z nově nabízených (možných) služeb knihoven mají lidé největší zájem o informace o nových knihách, přístup ke službám knihovny prostřednictvím webových stránek a besedy o knihách, naopak mírně poklesla poptávka po kavárnách.

A proč někteří lidé do veřejných knihoven nechodí? Většinou proto, že nemají důvod, protože knihy nečtou vůbec nebo velice málo. Čtenáři, kteří nechodí do knihoven, uvádějí nejčastěji jako důvod nedostatek času nebo dostatečný přísun knih z jiných zdrojů. Je třeba si uvědomit, že s nástupem internetu a digitálních technologií mají lidé snadný přístup k elektronickým knihám, online zprávám, videím a dalším zdrojům. Role knihovny jakožto zdroje informací a obsahu tak poklesla. A lze tyto lidi nějak k návštěvě knihoven motivovat? Ano, ale je to obtížné. Výsledky výzkumu ukazují, že motivovat ty, kteří knihovnu nikdy nevyužívali, je ještě obtížnější než motivovat bývalé návštěvníky k návratu. Mezi motivátory patří nabídka atraktivních knih a nových titulů, dostatečně dlouhá výpůjční doba nebo rozšiřování digitálních služeb. Pro mladou gene-

raci však může být motivací i nabídka nových specifických služeb, například různé kreativní dílny nebo programování robotů atd.

Budoucí vývoj – na křižovatce mezi tradicí a digitální zábavou

Čtenářské chování se vlivem digitalizace postupně mění. Četba elektronických knih, rostoucí popularita poslechu audioknih a podcastů a využívání online informačních zdrojů naznačují, že lidé hledají nové a pohodlnější způsoby, jak získat informace, včetně těch z literárního světa. Zároveň není možné opomenout výzvy, kterým čtenářství čelí, ať již se jedná o nedostatek času v důsledku dnešního hektického způsobu života, nebo preferenci jiných forem zábavy, zejména online médií, která dnes představují značnou konkurenci tradičním knihám.

Digitální doba přináší nová témata a otázky, na které je třeba hledat odpovědi. Přestože čtení knih dnes čelí mnoha výzvám, lze spatřovat i příležitosti pro inovace a propojení tradičního literárního světa s moderními technologiemi. Proto je důležité hledat nové cesty, jak podpořit čtení knih zejména u nejmladší generace a udržet tak lásku ke knihám a literatuře i v digitální éře.

HANA FRIEDLAENDEROVÁ

| hana.friedlaenderova@nielsen.com

Sto let pražské Slovanské knihovny

Rok 2024 se v Národní knihovně České republiky (NK ČR) nese ve znamení stého výročí vzniku Slovanské knihovny. Tato veřejně přístupná odborná knihovna zaměřená na slavistiku zahájila činnost v listopadu 1924, kdy byl do jejího původního sídla v Místodržitelském letohrádku v pražské Stromovce přivezen první transport ruských knih.

Vznik

Celých sto let se knihovna snaží podporovat a rozvíjet dlouholetou tradici české slavistické vědy. Slavistika, vědní disciplína zkoumající jazyk, literaturu a historii jednotlivých slovanských národů a jejich vzájemné vztahy, v českých zemích zakořenila již v době svého ustavení na sklonku 18. století. U jejího zrodu totiž stál kněz, historik a filolog Josef Dobrovský (1753–1829). Slovanská knihovna je svým způsobem pokračovatelkou Knihovny Národního muzea, která systematicky shromažďovala slovanskou a slavistickou literaturu od svého ustavení v roce 1818 až do roku 1918, kdy po vyhlášení československého státu pozměnila své priority.

Místodržitelský letohrádek, první sídlo Slovanské knihovny

Foto: archiv Slovanské knihovny

Slovanská knihovna byla založena ministerstvem zahraničních věcí částečně z pragmatických a strategických důvodů daných tehdejší zahraničněpolitickou orientací nově vzniklého Československa. Obecně řečeno – stejně jako v případě několika dalších podobně zaměřených

tickou literaturu od svého ustavení v roce 1818 až do roku 1918, kdy po vyhlášení československého státu pozměnila své priority. Slovanská knihovna byla založena ministerstvem zahraničních věcí částečně z pragmatických a strategických důvodů daných tehdejší zahraničněpolitickou orientací nově vzniklého Československa. Obecně řečeno – stejně jako v případě několika dalších podobně zaměřených

institucí, které tehdy vznikly –, bylo důležitým úkolem knihovny shromažďování informací o Rusku (Sovětském svazu) a dalších slovanských státech s cílem podporovat československou zahraniční politiku. Počítalo se s tím, že knihovna bude předána Slovanskému ústavu, multioborově pojatému vědeckému pracovišti pro poznání slovanských národů a pro jejich kulturní a hospodářské sblížení, který zahájil činnost v roce 1928. Kvůli finanční náročnosti provozu knihovny byl nicméně tento záměr opuštěn a ministerstvo spravovalo knihovnu až do roku 1939.

Bezprostřední podnět k založení knihovny dala skupina uprchlíků z bývalé Ruské říše, kteří (díky Ruské pomocné akci – velkorysému vládnímu programu k podpoře této vlny exilu) našli v Československu ochranu před bolševickým terorem a profesní uplatnění. Základem knihovní sbírky se tak stalo několik soukromých knihoven těchto emigrantů. Jeden z nich, Vladimír N. Tuka-levskij (1881–1936), stál několik let v čele knihovny.

Období 2. světové války a 50. léta

V době druhé světové války byl přístup do Slovanské knihovny, která tehdy fungovala jako slovanské oddělení Zemské a univerzitní knihovny, prakticky nemožný. Veřejnosti se opětovně otevřela až po osvobození Československa, v letech 1948–1958 pak existovala samostatně. Šlo však rovněž o desetiletí nejostudnější, neboť v jeho průběhu knihovna sloužila plně komunistickému režimu. Namísto snah o rozvoj slavistiky byla jejím úkolem ideologická podpora československo-sovětských vztahů. Ještě dlouhá další desetiletí byly pak z fondu vyřazovány neprofilové tituly sovětské proveniencí propagující úspěchy socialistické vědy v oblastech zemědělství, chemie, lékařství a dalších oborech. Změna k lepšímu nastala postupně od roku 1956, kdy se ředitelem knihovny stal spisovatel, folklorista a knihovník Josef Strnadel (1912–1986).

Roku 1958 patřila Slovanská knihovna mezi instituce, jejichž spojením vznikla Státní knihovna Československé republiky (nynější NK ČR). Její součástí je dodnes, v odborně-knihovnických činnostech ale funguje autonomně. Příslušnost k NK ČR je logická již proto, že od roku 1929 sídlí Slovanská knihovna v Klementinu, hlavní budově Národní knihovny.

Ze sbírek obrazového charakteru: Rudolf Hůlka: Střední Apša: cerkva, nyní Serednje Vodjane. Děti pod dřevěným kostelem sv. Mikuláše, jehož nejstarší části pocházejí z roku 1428 (7. 8. 1922, negativ, fólie, 8,5 x 12 cm).

Slovanská knihovna. Speciální sbírky: T-H-1-41.

Jedno z center světové slavistiky

Během sta let své existence se Slovanská knihovna vypracovala v respektovanou a uznávanou instituci. Mezi jejími pracovníky působila řada osobností mezinárodního renomé, sama knihovna představuje jedno z center české, ale i světové slavistiky. Fond knihovny, jeden z největších ucelených souborů slavistické literatury na světě, obsahuje takřka 900 000 svazků především odborné literatury. Každoročně se rozrůstá průměrně o 8000 nových titulů.

Pozornost české i mezinárodní veřejnosti poutá několik obsáhlých unikátních sbírek. Jmenujme například knihovnu petrohradského knihkupce a nakladatele Alexandra F. Smírdina (1795–1857), obsahující ruskou literaturu 18. a první poloviny 19. století. Světově jedinečná je kolekce několika

tisíc rukopisných a tištěných ragusian (dokumentů se vztahem k dalmatskému městu Dubrovnik), vytvořená chorvatským slavistou Milanem Rešetarem (1860–1942). Během druhé světové války se součástí knihovni sbírky stal soubor 68 rukopisných knih ze 17.–19. století, který shromáždil ruský folklorista Alexandr D. Grigorjev (1874–1945), žijící od roku 1923 v československém exilu.

Unikátem je dále soubor knih, časopisů a novin shromážděný Ruským zahraničním historickým archivem, který fungoval v Praze v letech 1924–1945. Archivu se podařilo vytvořit mimo jiné ojedinělý soubor tiskovin spojených s činností mnohatisícové vlny emigrace, která po bolševickém převratu opustila hroutící se carské Rusko a rozptýlila se po všech kontinentech. Sbírkou periodik vydávaných v letech 1918–1945 po celém světě uprchlíky z bývalého Ruského impéria, kterou ochraňuje Slovanská knihovna, oceníla dokonce organizace UNESCO, která ji v roce 2007 zapsala na svůj seznam světového písemného kulturního dědictví „Paměť světa“. Kromě knih a periodik rozšiřují nabídku studijních materiálů tzv. speciální sbírky – jedinečné dokumenty listinného, obrazového, výtvarného nebo kartografického charakteru.

Digitalizace a výzkum

Knihovna se podílí na řadě výzkumných a digitalizačních programů. Ze svého fondu dosud digitalizovala 83 historických rukopisů, více než 4000 historických tisků a několik desítek tisíc tisků 19. a 20. století. Postupně zpřístupňuje rovněž své zdigitalizované sbírky obrazových dokumentů, fotografií nebo plakátů. Od roku 2018 se

podílí na výzkumných činnostech realizovaných v rámci programu „Dlouhodobé koncepce rozvoje výzkumné organizace“. Zapojuje se do mezinárodních aktivit v oblasti slavistického knihovnictví, byť ty jsou v současné době výrazně limitovány ruskou agresí na Ukrajině. Knihovna je oficiálním bibliografickým pracovištěm Mezinárodního komitétu slavistů. Tradičně vykonává vydavatelskou, výstavní a pořadatelskou činnost.

Sté výročí si Slovanská knihovna připomene vydáním několika publikací, organizací společensko-kulturních akcí a účastí na několika konferencích. Na počátek září připravuje mezinárodní sympozium věnované slavistickému knihovnictví, ve stejném termínu bude v Klementinu zpřístupněna výroční výstava.

Přístupnost služeb

Slovanská knihovna je přístupná každému registrovanému uživateli NK ČR. Informace o celém fondu je dostupná prostřednictvím samostatného elektronického katalogu (báze SLK), inventáře speciálních sbírek jsou k dispozici na webu Speciální sbírky Slovanské knihovny. Digitalizované kopie dokumentů ze svého fondu zpřístupňuje v digitálních knihovnách Manuscriptorium, Kramerius, Knihy Google a eSbírky. Služby poskytuje ve vlastní půjčovně a studovně v podkrovních prostorách Klementina. Ačkoli ty se kvůli rekonstrukci Klementina nacházejí již deset let v provizoriu, nabízejí komfortní a příjemné badatelské zázemí. O tom se ostatně můžete při některé z návštěv Klementina přesvědčit sami.

LUKÁŠ BABKA | lukas.babka@nkp.cz

Z historie

Před pětasedmdesáti lety

Pozorný odběratel periodika Ústřední knihovny hlavního města Prahy, které v roce 1948 změnilo název *Knihy a čtenáři* na jednodušší název *Čtenář*, si určitě všiml informace na poslední stránce prosincového čísla. Jaroslav Frey pod šifrou JF upozorňoval, že tento čtrnáctideník přestane od roku 1949 vycházet. Název přejde na časopis, který bude vydávat Masarykův lidovýchovný ústav a bude určen knihovníkům a čtenářům všech českých knihoven. Dřívější *Lidová knihovna*, kterou odebíraly obecní knihovny na venkově, splyne s tímto novým časopisem.

Nový *Čtenář* však nevyšel v lednu 1949, ale až v polovině dalšího měsíce. Protože měl mít měsíční periodicitu s přestávkou v červenci a srpnu, byl v záhlaví označen jako dvojčíslí 1 a 2.

Úvodník nesl burcovací název „Knihovny – ohniska výchovy mas v duchu marxismu-leninismu“. Obsahoval myšlenky, které zazněly v referátu Jaroslava Lipovského na poradě školských a osvětových referentů krajských národních výborů. Byl uvozen větou *Naše knihovnictví vpravdě zaspalo květen 1945* a psalo se v něm, že knihovně pomůže připravovaný zákon o jednotné soustavě knihoven. Knihovny budou půjčovat knihy zdarma a také přístup do studoven a čítáren se stane bezplatným. Z knihoven se měl odstranit brak, aby se získal papír na masové vydání klasiků.

Autorem úvodníku byl jednátřicetiletý přednosta knihovnického oddělení na Ministerstvu informací a osvěty. S časopisem *Čtenář* spolupracoval až do své smrti. Na svém politickém názoru dogmaticky trval i v roce 1968, kdy ho řada knihovníků kritizovala. Smrt ho zastihla v roce 1981, když vykonával funkci vedoucího knihoven a VTEI na Ministerstvu kultury ČR.

Za úvodník byl zařazen článek „Kniha vítězného února“, kterou byl míněn sborník projevů K. Gottwalda nazvaný *Kupředu, zpátky ni krok!*. Článek napsal Josef Vinárek, jenž řídil redakční radu *Čtenáře*. Byl o dva roky mladší než J. Lipovský a stejně jako on pracoval v té době na Ministerstvu informací a osvěty. Jeho osud byl však odlišný. V srpnu 1970 byl totiž odvolán

z funkce ředitele Státní knihovny ČSR, do níž byl jmenován v roce 1962 a v níž se významně zasloužil o rozvoj knihovnictví. Poté, co byl zbaven ředitelského postu, nemohl pracovat v žádné knihovně. Smysl života našel ve skládání hádanek a redigování hádankářského a křížovkářského časopisu. Rehabilitace se dočkal až v roce 1990.

Další člen redakční rady Jaroslav Frey v článku „Co číst v únoru 1949“ doporučil kromě zmíněného sborníku projevů i Gottwaldovu knihu nazvanou *Deset let a životopisný sborník K padesátinám soudruha Klementa Gottwalda*. Byl o generaci starší než J. Vinárek a v tu dobu byl pověřen vedením Městské knihovny v Praze. Byl to tvůrčí člověk, kterého nebavilo sedět v ředitelském křesle, a proto v padesátých letech raději školil vojenské knihovníky a pracoval na nové organizaci vojenských knihoven. Později rozvíjel metodiku práce vesnických knihoven ve vzorové knihovně v Hodonině, kde bydlel.

Do čísla přispěli

PhDr. Lukáš Babka – Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna ■ **Mgr. Jitka Banzetová** – Městská knihovna Chodov ■ **Ing. Aleš Brožek** – emeritní ředitel Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem ■ **Mgr. Hana Friedlaenderová** – společnost Nielsen Admosphere ■ **Anna Fuchsová** – studující, Karlova univerzita ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Radek Hasák** – Knihovna Dobříš ■ **Bc. Michaela Hrabinská** – Městská knihovna Litvínov ■ **Mgr. Helena Hubatková Selucká** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **PhDr. Renáta Krejčí Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Lucie Lacinová, M.A.** – Malá technika, z. ú. ■ **Mgr. Pavlína Lišovská** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. Pavlína Mazáčková, Ph.D.** – KISK – Masarykova univerzita ■ **Karla Petrová** – Městská knihovna Havířov ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **Michaela Sehnalová** – Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně ■ **Mgr. Kateřina Spurná, Ph.D.** – Knihovna Národního muzea ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR

Od J. Freye pocházel patrně i anonymní text „Dar knihoven k IX. sjezdu KSČ“. Připomínal v něm, že nejen organizace Komunistické strany Československa, továrny a úřady přinášejí různé závazky jako své dary, ale i knihovny se zapojují do „této radostné akce“. Knihovny urychlí svůj rozvoj nákupem socialistické literatury nebo zavedením volného výběru knih. Ústřední knihovna hlavního města Prahy vydá příručku *Jak číst Aloise Jiráska*. Další knihovny mají napsat redakci, co chystají.

Zprávu o zahájení činnosti prvního bibliobusu v Praze, jehož předání se v lednu 1949 zúčastnil ministr informací a osvěty V. Kopecký, doprovázela fotografie pojiždné knihovny před budovou městské knihovny na dnešním Mariánském náměstí a fotografie iniciátora pojiždných knihoven J. Freye. Na snímku nahlížel přes rameno patrně dělníka, který držel rozevřenou knihu.

Vladimír Skála, další člen redakční rady, se zabýval v dvojčísle prací s venkovským čtenářem. V článku užil pro veřejné obecní knihovny zkratku VOK, která byla v tu dobu běžná, ale dnes již neznámá.

Zatímco o Vladimíru Skálovi máme dosud málo biografických údajů, takže heslo v bázi Slovník českých knihovníků o něm chybí, o Josefu Zikovi, autoru článku „Kluby čtenářů a jejich úkoly“, se v bázi dozvíme mnohé. Byl o rok mladší než J. Vinárek, také v tu dobu pracoval na Ministerstvu informací a osvěty a rovněž byl po roce 1968 zbaven vedoucí funkce. Od padesátých let se věnoval nakladatelské činnosti a v šedesátých letech řídil Akademii. Z funkce ředitele tohoto nakladatelství odešel na funkci tajemníka Jednoty matematiků a fyziků. Smetové revoluce se nedožil...

Chystané masové vydání díla slovenského básníka Pavla Országa-Hviezdoslava přivítala šifra jv, kterou užíval J. Vinárek. Viděl v něm možnost seznámit Čechy s pokrokovou slovenskou literaturou. František Křesťan se podělil s odběrateli *Čtenáře* o zkušenosti s volným výběrem. Odběratelů mělo být několik tisíc, protože ministerstvo vydalo začátkem února 1949 výnos o povinném odběru *Čtenáře* veřejnými obecními knihovnami. Větší knihovny si měly zaplatit roční předplatné 40 Kčs ze svého rozpočtu, za menší knihovny je měly uhradit okresní rady osvětové. Pro představu lze uvést, že předplatné

odpovídalo ceně půl kilogramu másla nebo kilogramu vepřového bůčku. Článek o volném výběru napsal odborník, který pracoval v tu dobu dvacátým rokem v třebíčské knihovně. Po osvobození Československa byl členem redakční rady komunistického týdeníku *Jiskra* a po únoru 1948 nemusel opustit knihovnu, kterou budoval od roku 1929. Lišil se tak od řady jiných knihovnických praktiků, jako byl např. Bohumil Vydra. Ten budoval československou knihovnu dokonce od roku 1926, ale s komunistickou ideologií nesouhlasil, a tak po únoru 1948 nemohl publikovat v knihovnických časopisech.

Poprvé a naposledy se ve *Čtenáři* za jeho celou 75letou existenci objevil článek od Ladislava Biedermanna. Autor nebyl knihovníkem, ale zootechnikem sledujícím vycházející zemědělskou literaturu. Dokázal tak přispět textem nazvaným „Knihy o budovatelské práci a pokroku v zemědělství“.

Další část dvojčísla zaplnily příspěvky Rudolfa Málka. Pod šifrou -ále- napsal stručný životopis básníka Karla Tomana, pod svým jménem publikoval podrobný životopis Marie Majerové, kterou označil za průkopnici socialistického realismu, a článek „Co koupit do knihoven“, sestavený ze stručných anotací 15 knih. Také Rudolf Málek byl členem redakční rady a vrstevníkem J. Lipovského, J. Vinárka a J. Ziky. Na rozdíl od nich nepracoval na ministerstvu, ale na druhém břehu Vltavy v Ústřední knihovně hlavního města Prahy. V roce 1948 v ní redigoval *Čtenáře*, od roku 1957 knihovnu řídil a na kongresu IFLA v roce 1969 byl zvolen místopředsedou této mezinárodní organizace. Na konci roku 1970 byl z politických důvodů odvolán z funkce ředitele městské knihovny. Než v roce 1994 odešel do důchodu, komunisté mu povolili vést knihovnu Akademie múzických umění.

Poslední stránky dvojčísla patřily rubrice Dopisy z knihoven a redakční poznámce. Ta upozorňovala na literární mapu evropské části Sovětského svazu, která byla do dvojčísla vložena a měla se používat v knihovnách k propagaci na stěgazetách. Tento nehezky rusismus našťastí nahradilo v pozdějších letech slovo nástěnka.

Pokud prolistujete dnešní číslo *Čtenáře* a porovnáte je s tím prvním, uvědomíte si, jak se za 75 let změnil nejen knihovnický časopis, ale i celý svět...

ALEŠ BROŽEK | ales.brozek@knihovnakc.cz

Periodika na území dnešní ČR

Bohemia – od zpráv z kultury k politice

Počátky německy psaného deníku *Bohemia* se datují do roku 1828. Pozdější významný politický deník, který se stal vedle listu *Prager Tagblatt* (1877–1939) nejdůležitějším německým periodikem vycházejícím v Čechách, byl původně založen jako „pouhá“ kulturní příloha listu *Prager Zeitung*. Příloha přinášela informace ze světa literatury, divadla a kultury obecně, odtud také její název *Unterhaltungsblätter*. Pod tímto názvem periodikum vycházelo v letech 1828 až 1829 v rozsahu 105 čísel v každém z uvedených let, tzn. přibližně každý čtvrtý den.

V roce 1830 se příloha přejmenovala na *Bohemia, oder Unterhaltungsblätter für gebildete Stände* a vycházela třikrát týdně: v úterý, v pátek a v neděli. Poslední číslo pod tímto názvem vyšlo 24. 6. 1832, nicméně již od roku 1831 vycházela *Bohemia* jako zcela samostatný list, a tedy nikoliv jen jako příloha. Od 1. 7. 1832 došlo opět ke změně názvu, tentokrát na *Bohemia, ein Unterhaltungsblatt*. Pod tímto názvem pak list vycházel opět třikrát týdně, a to až do konce roku 1845. Od 1. 1. 1846 se pak list přejmenoval na prosté *Bohemia* a začal vycházet jako deník. Původně kulturní zaměření listu se v průběhu let postupně měnilo a od roku 1837 se v něm začaly objevovat zprávy z jednotlivých českých, nejprve převážně lázeňských měst. Periodikum se postupně stalo, především v souvislosti s revolučním rokem 1848, politickým deníkem zaměřeným pochopitelně na německou menšinu, nicméně obsahově se věnovalo rozličným tématům, např. průmyslu, módě, kultuře a dalším.

Definitivně se politické směřování titulu ustavilo v roce 1852, kdy zaniklo periodikum *Corres-*

Bohemia, 20. července 1873, č. 172.
Knihovna Národního muzea, oddělení časopisů,
sign. Z 23 E Foto: Knihovna Národního muzea

pondenzblatt für Böhmen a *Bohemia* se tak stala „hlasem“ německého hnutí. V letech 1860 až 1868 a pak znovu od roku 1901 vycházelo kromě denního i večerní vydání. Stejně jako řada jiných titulů té doby se i *Bohemia* mohla pyšnit řadou kvalitních spolupracovníků. K těm nejvýznamnějším patřil např. profesor a divadelní kritik Anton Müller (1792–1843), který řídil až do své smrti v roce 1843 divadelní a výtvarnou rubriku. Z pozdějšího období lze zmínit pražského německy píšícího spisovatele Johannese Urzidila (1896–1970). Svou novinářskou kariéru zahájil v *Bohemii* také Egon Erwin Kisch (1885–1948), který byl v následujících letech spojen především s výše zmíněným listem *Prager Tagblatt*. V roce 1914 došlo k další změně názvu listu, a to na *Deutsche Zeitung Bohemia*. Deník pak vycházel až do roku 1938, kdy spolu s řadou dalších titulů v důsledku složité politické situace zanikl.¹

KATEŘINA SPURNÁ | katerina.spurna@nm.cz

¹ Při zpracování textu byly použity následující zdroje: BEDNÁŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLÖVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-1145-9 (ePub); MAKAROVÁ, Radka. *Venkovské zpravodajství listu Bohemia v letech 1856–1876*. Praha 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd.

Záhady jsou všude kolem nás

Lidský život je plný záhad, které nám nedají spát. Malé děti na tom nejsou jinak než my dospělí, u nich je vše navíc ještě okořeněno přirozenou zvědavostí a všetečností. Odmalička chtějí všemu porozumět, vše pochopit až k podstatě věci. Otázky *Proč?* nebo *Jak...?* nejsou u nich nic nepřirozeného – naopak je to pro nás rodiče, lektory, učitele či knihovníky vhodné pole působnosti.

Pokud chceme naše dětské a dospívající čtenáře zabavit, máme ve fondu zcela jistě mnoho detektivních příběhů, které by jejich touhu po záhadách mohly uspokojit, a navíc bezpečným způsobem. Mohou spolu s hlavními hrdiny snít o dobrodružstvích, pracovat na luštění, fandit vyšetřovatelům a nesnášet padouchy (nebo je milovat, to záleží na jejich podání).

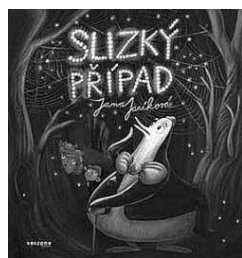
Detektivní žánr patří k velmi oblíbeným, ale je pravdou, že se nezřídka stává, že autoři sklouzávají ke schematičnosti či osvědčeným fungujícím principům (příkladem mohou být nekonečné série Klubu záhad, Klubu tygrů a dalších). Ty jsou sice mimořádně oblíbené dětmi, ale stále vystavené na stejném principu, což přirozeně po čase omrzí a neposouvá čtenáře dále. Pak se ale na knižním trhu vynořují jako světlé body knihy, které svou výstavbou, zápletkou, nejednoznačným směřováním děje či plastičností postav dávají naději, že dobrou detektivku pro děti napsat lze. A jim je právě věnovaná dnešní příloha.

V TOP knihách najdete tipy na zajímavé tituly z oblasti standalone nebo i sérií, které by mohly oslovit děti napříč věkovými kategoriemi. V prostředním dvoulistu najdete velmi oblíbený princip tzv. hledáček pro nejmladší děti, kdy ve změti barevných obrázků mají vyhledat nějaké prvky. Dá se využít jako doprovodný úkol k lekci o detektivkách, protože každý správný detektiv má mít dobrý postřeh a smysl pro detail.

Detektivní žánr však neproklul jen do zpracování knih a případně filmů, ale ovlivnil i tvůrce deskových her – několik vybraných tipů z této oblasti přináší poslední strana přílohy.

Přeji vám, ať vždy dokážete vyřešit všechny podivnosti a záhady, které se kolem vás objeví, ať je to vždy z bezpečného prostředí a hlavně – ať vždy najdete knižní dobrodružství plné zápletek a hádanek, které vás i dětské a dospívající čtenáře bude bavit číst.

PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz

TOP knihy s detektivním příběhem

Detektivní žánr se těší dlouhodobě velké oblibě u dětí, které touží po dobrodružství a luštění nějaké záhady. V dnešní příloze si představíme několik tipů, které by neměly chybět ve fondu.

STEVENS, Robin

Zločin slečnám nesluší 1. vyd. Praha: Fragment, 2018. 333 s. ISBN 978-80-253-3656-4

Lžička plná zášti 1. vyd. Praha: Fragment, 2022. 370 s. ISBN 978-80-253-6108-5

Šťastné a krvavé Vánoce 1. vyd. Praha: Fragment, 2022. 380 s. ISBN 978-80-253-5572-5

(Zatím) sedmidílná série *Případy pro W+W*. Detektivky pro děti od cca 10 let napsané ve stylu Agathy Christie. Daisy a Hazel jsou spolužačky z internátní školy. Kde se ocitnou, tam se stane něco záhadného, co musí jejich detektivní klub vyřešit. Dívky vždy řeší případy na vlastní pěst a o zábavu i komické situace není v knihách nouze.

Zdroje obrázků: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788025361085>
<https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788025336564>
<https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788025355725>

SANTIAGO, Roberto

Záhada létajících rozhodčích 1. vyd. Brno: Host, 2023. 56 nečís. s. ISBN 978-80-275-1820-3

Záhada usínajících rozhodčích 1. vyd. Brno: Host, 2018. 294 s. ISBN 978-80-7577-633-4

Záhada fantoma v bráně 1. vyd. Brno: Host, 2019. 309 s. ISBN 978-80-7577-973-1

Máte-li v knihovně milovníka fotbalu a záhad, který hledá knihu, pak je série *Fotbaláci* to pravé. Fotbalové detektivky potěší svými příběhy všechny, kteří hledají příběh smysluplný, zábavný i chytrý, který je zároveň nejen o fotbalovém prostředí, ale který ctí přátelství, odvahu, spolupráci a fair play. Parta kluků v každém díle řeší novou záhadu a musí se vždy semknout, aby všemu přišla na kloub. Nové vychází i pokračovací série, ale tentokrát ve formě komiksů.

Zdroje obrázků: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788027518203>
<https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788075776334>
<https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788075779731>

JOHNSON, Maureen

Křiváci, Němý viník, Bílá past

1. vyd. Praha: CooBoo, 2019. 333 s. ISBN 978-80-7544-840-8

Třídílná detektivní série pro teenagery, která se odehrává na soukromé škole ve Vermontu. Na tuto školu chodí ti nejchytřejší a nejkreativnější lidé, je to místo plné hádanek a propletených cestiček. Velmi záhy po otevření školy dojde k únosu ženy a dcery zakladatele, zůstane po nich jen posměšná hádanka jako vodítko. Stevie Bellová se rozhodne tento nevyřešený zločin pokouřit. Ale s každou další knihou se atmosféra ve škole zatemňuje a mrtvých přibývá...

Zdroj obrázků: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7544-840-8>

BLASCO, Serena – SPRINGER Nancy

Enola Holmesová: případ pohřešovaného markýze

1. vyd. Praha: Fragment, 2023. 58 s., 6 nečís. s. obrazových příloh.

ISBN 978-80-253-6565-6

Enola je mezi mladými čtenáři velmi oblíbená, už má své netflixové zpracování a nyní dostala i to komiksově. Je mladší sestrou Sherlocka a Mycrofta, ale žije v jejich stínu. Když se ztratí jejich matka, vydá se ji na vlastní pěst hledat do Londýna.

Zdroj obrázků: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788025365656>

Hledej a najdi...

Najdi na obrázku s detektivem věci, které jsou nakresleny pouze obrysem na této zdi.

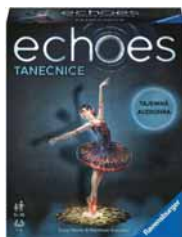
Tipy na deskové hry k tématu

Městečko Palermo usíná... to je sice také pravda, ale v těchto detektivních hrách budete muset probudit veškerý svůj důvtip a šedé buňky mozkové, abyste dokázali najít a využít všechny stopy k vyřešení případů. Připravte se, detektivní dobrodružství právě začíná!

Detektivka: Smrt neobelstíš

Edice Mozkovna je sázka na jistotu pro ty, kteří se chtějí zhloubat do příběhů a nemuset přitom používat žádné speciální pomůcky; vystačí si zde pouze se sadou karet, které je postupně provedou celým případem. Tedy pokud vyluští záhady na nich obsažené, teprve pak totiž mohou otočit další kartu..

Výrobce: Albi **Lze zakoupit např.:** <https://www.planetaher.cz/detektivka-smrt-neobelstis>
Zdroj obálky: <https://images.app.goo.gl/XhuST7C5XNWYMuDg6>

Echoes: Tanečnice – tajemná audiohra

Výrobce Ravensburger zašel ještě dále ve svých výrobních nápadech a vytvořil hru postavou na zvucích. K jejímu hraní je nutné si stáhnout zdarma i originální aplikaci (kompletně namluvenou v češtině), která bude přehrávat potřebné zvuky a hlasy a kousky příběhu. Pokud je dokáže luštitel seřadit do správného pořadí, získá stopy, pak odhalí záhadu tragické události v životě Tanečnice.

Výrobce: Ravensburger
Lze zakoupit např.: <https://www.planetaher.cz/echoes-tanečnice-tajemna-audiohra>
Zdroj obálky: <https://images.app.goo.gl/TWQdiiQNVLPsNQML9>

Kronika zločinu

Kooperativní hra pro 1–4 hráče, která je obohacena i o využívání originální aplikace, která pomáhá odhalovat všechny stopy. Hráči musí zmapovat místo činu, hledat důkazy. Ovšem každý naskenovaný důkaz, který budou chtít prozkoumat blíže, jim sebere kousek vymeřené času... Dokáží se spokojit s málem, nebo budou hrát na jistotu?

Výrobce: MindOK **Lze zakoupit např.:** <https://www.planetaher.cz/kronika-zlocinu>
Zdroj obálky: <https://images.app.goo.gl/UWwDamwNNqMyxVFYD6>

Kronika dobrodružství: Cesta za Měsíčními kameny

Obdoba Kroniky zločinu, ale na pozadí fantasy příběhu pro mladší děti. Princip hry je obdobný, opět je potřeba používat speciální aplikaci, která doplňuje herní systém, tentokrát se ale hráči stávají kouzelnickými učni, kteří se snaží zjistit, co se děje v jejich království.

Výrobce: MindOK **Lze zakoupit např.:** <https://www.planetaher.cz/kronika-dobrodruzstvi-cesta-za-mesicnimi-kameny>
Zdroj obálky: <https://images.app.goo.gl/MT35HgjAMPNQL1m6>

Poslední zpráva

Deduktivní pártý hra, v níž hráči pomocí sběru důkazů odhalují, kdo byl obětí zločinu. Jeden z hráčů je pachatel, jeden oběť a zbývající jsou detektivové. Oběť však může dávat nápovědy (navádět na stopy) pouze pomocí kreslení nebo psaní, to ale může mařit pachatele, který má právo kousky nápověd vždy odmazat a vyšetřovatelé tak nikdy nedostanou kompletní depeši. Navíc mají jen 4 kola na to, aby zjistili, jak se věci mají... Hra pro min. 3 hráče.

Výrobce: REXhry **Lze zakoupit např.:** <https://www.planetaher.cz/posledni-zprava>
Zdroj obálky: <https://images.app.goo.gl/9tpqwaZmJMoIMT3y9>

MORTUM: Středověká detektivka

Kooperativní mnohovrstevnatá hra pro fanoušky náročnějších her ve smyslu složitějších příběhů. Návod ke hře je prostý – následujte instrukce na kartách, ty vám řeknou, jak hru hrát, víc není třeba. Tedy je třeba důvtipu a trochu lásky ke středověku, fantasy příběhům, temnotě a propleteným záhadám. Hra se dá hrát opakovaně, příběh má mnoho úrovní.

Výrobce: REXhry **Lze zakoupit např.:** <https://www.planetaher.cz/mortum-stredoveka-detektivka>
Zdroj obálky: <https://images.app.goo.gl/5aff3JwYF3caYFTX7>

Medailonky nadějných

Od náhody k tajemství knihovnického světa

Anna Vandasová je ředitelkou Odboru správy fondů v Národní knihovně ČR. Během let strávených v knihovnickém prostředí se účastnila řady projektů, na které ráda vzpomíná. Nejvíce si váží spolupráce mezi pamětovými institucemi. V rámci vedení považuje za důležité nepodcenit školení manažerských dovedností. Jak sama uvádí: *Aby knihovna fungovala, musí mít motivované a spokojené zaměstnance a nemyslím si, že motivace musí být nutně jen o penězích, ale týká se i řízení, kolektivu a samotného fungování instituce.*

Jaké kroky vás zavedly do práce pro národní knihovnu?

Dá se říct náhoda, nejsem totiž vystudovaná knihovnice. Studovala jsem bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Během studia jsem vystřídala různé brigády v Ústavu pro jazyk český, po dokončení studia jsem samozřejmě začala hledat něco stálého. V Ústavu v té době, bohužel, žádná vhodná pozice nebyla. Vystudovanému oboru jsem se ale nechtěla moc vzdalovat. Chvilku jsem zvažovala i učitelství, pak jsem narazila na inzerát národní knihovny. Vzpomínám si, jak mě tehdy lákala práce v historické budově Klementina. Tam mě nicméně na pohovor nepozvali, konal se v Centrálním depozitáři v Hostivaři [směje se]. Vedl ho se mnou současný generální ředitel Tomáš Foltýn. Jednalo se o pozici v *Oddělení strategického plánování digitalizace* – tehdy pod vedením ředitele Odboru správy fondů Jiřího Polišínského. Tím odstartovala má práce pro národní knihovnu a musím se přiznat, hned mě to chytlo. Udělala jsem si re-kvalifikační knihovnický kurz přímo v knihovně a začala objevovat taje knihovnického světa.

Jaké jste během svého působení v národní knihovně zaznamenala změny?

Nastupovala jsem do národní knihovny v roce 2012. Dlouho jsem vedla Národní konzervační fond, což osobně považuji za jeden z nových impulzů v rámci mé práce v knihovně. A před dvěma lety

jsem nahradila Tomáše Foltýna v pozici ředitele, teď tedy ředitelky Odboru správy fondů. Podobně jako docházelo ke změnám mých pozic, se proměňovala i národní knihovna. Jako první mě napadá oblast služeb, správy a ochrany fondu, kde se postupně začaly zapojovat modernější technologie. Například při mém nástupu fungovala jako hlavní digitální knihovna *Kramerius 3*, což už je dneska takový pozůstatek. K dispozici máme nové možnosti zpřístupnění. Velký krok bylo i postavení moderního depozitáře v Hostivaři, kde se právě nachází Národní konzervační fond. Proměňovalo se i vedení, je jiná organizační struktura a vznikly nové odbory. Tím myslím například nově zřízený odbor, který spravuje novodobé digitální fondy, což je v současnosti důležitá oblast rozvoje. V rámci ochrany fondů využíváme současné moderní metody, abychom trvale uchovávali jak fyzické, tak elektronické dokumenty.

Jaké si Odbor správy fondů pod vaším vedením klade cíle, jaké má vize do budoucna?

V rámci odboru teď řešíme například otázku nebo dá se říct úkol, kterým je myšlenka depozitní knihovny. Odbor správy fondů se stará o rezervní fondy národní knihovny. My bychom byli rádi, kdyby se jednou tyto fondy přetransformovaly do skutečné centrální depozitní knihovny. Tento model funguje třeba ve Švýcarsku nebo v severských zemích, kde jsou rezervní fondy k dispozici pro celý systém knihoven právě skrze

depozitní knihovnu. V případě, že by v nějaké knihovně došlo ke zničení nebo poškození fondu, může se právě z rezervních fondů doplnit. Úkol je to náročný nejen legislativně, ale i personálně a finančně. V současnosti také zpracováváme strategii rozvoje pro roky 2024–2027, kde jsou úkoly pro celou národní knihovnu, ale i pro nás. Doufáme, že brzy budeme moci zapojit čipy s technologií RFID čili Radio Frequency Identification, česky identifikace na rádiové frekvenci, která ovlivní nejen služby, ale i správu fondu. Bude to samozřejmě náročný úkol, nejen samotné čipování dokumentů, ale i celkové zapojení technologie do našich pracovních procesů. Z mého pohledu to nicméně bude výrazný krok kupředu.

Kromě toho se přímo v rámci našeho odboru těšíme na akci, která by měla proběhnout v letošním roce. Přímo v Galerii Klementinum se uskuteční výstava, která bude veřejnosti prezentovat, co všechno znamená a obnáší taková správa novodobých fondů. Myslím si, že to bude jedinečná příležitost nahlédnout do procesů moderního knihovnictví, které nemusí být veřejnosti tolik známé. Klementinum je spjato s historickými dokumenty, tisky, rukopisy, nicméně největší počet svazků je v knihovně zastoupen právě novodobými fondy. Pro představu: roční přírůstek činí kolem 80 000 svazků a my se o tento vysoký počet musíme postarat. Jakým způsobem to probíhá, se budete moci dozvědět právě na plánované výstavě. Především doufám, že se uskuteční již na jaře. Určitě budeme rádi, když dorazíte.

Účastnili jste se řady projektů. Na který z nich nejraději vzpomínáte?

To je těžké říct, ale velký vliv na mě měl určitě hned první projekt, kterého jsem se po nástupu do národní knihovny účastnila. Projekt vedl Jiří Polišenský a Tomáš Foltýn. Jednalo se o projekt *Vytvoření kooperativního systému pro budování a správu novodobých konzervačních knižních sbírek v České republice a vývoj potřebných nástrojů* a v rámci něj se zpracovávaly rezervní fondy, které máme v depozitáři v Neratovicích. Do té doby tam ležely nezpracované a moc se nevědělo, co s nimi bude. Díky projektu jsme je mohli začít zpracovávat. Ve fondech byla nalezena spousta zajímavých dokumentů, například

i část s provenienčními znaky. Na tomto základě vznikl projekt *Knihy znovu nalezené*, na který částečně stále navazujeme dalšími činnostmi. Teď třeba probíhá projekt ve spolupráci s Národním muzeem a s Národním památkovým ústavem *Kořeny a plody evropské vědy v českých, moravských a slezských historických knihovnických fondech*, kde zkoumáme právě již zmíněné provenienční znaky v našich fondech. Hned první projekt byl pro mě důležitý i z toho důvodu, že v něm začala příjemná, systematická a efektivní spolupráce s ostatními konzervačními knihovnami a jejich pracovníky. Jednalo se o Moravskou zemskou knihovnu v Brně a Vědeckou knihovnu v Olomouci, dalšími příjemci celostátního povinného výtisku, kteří měli a mají podobné konzervační sbírky jako národní knihovna. Spolupráce probíhala na různých úrovních a je důležité zmínit, že od té doby před jedenácti lety pokračuje až do dneška. Spolupracujeme na systému společného uchování, vyvíjíme různé nástroje. Jedním z nich je například *PerMonik*, systém pro evidenci periodik s regionálními mutacemi, který rozvíjíme v rámci našeho institucionálního výzkumu, který máme financovaný z ministerstva kultury. Pomáhají nám v něm právě kolegové z Olomouce a z Brna, čehož si nesmírně vážím.

Co vám účast na různorodých projektech a akcích přináší, čím vás obohacuje?

Zde bych ráda zmínila seminář CASLIN (<https://caslin.net/>), který je pro mě takovou srdcovou záležitostí. Má tradici už od 90. let. Poprvé jsem ho navštívila v roce 2016 a poslední čtyři roky jsem v programovém výboru. Nejedná se o běžnou konferenci; účastníci pracují ve skupinách a plní zadané úkoly. Sejde se tam vždy řada nadšenců, jedním z nich je i patron CASLIN, americký antropolog Andrew Lass. Seminář se připravuje postupně celý rok, vymýšlí se jeho náplň i forma. Téma loňského ročníku bylo „Knihovny zdraví AI“ jako téma, které rezonuje společností. Plánují se úvodní přednášky specialistů a na základě nich se připravují i úkoly. Bylo by skvělé, kdyby se nám podařilo vyjednat grant pro účast vysokoškolských studentů, aby v rámci účasti měli šanci vidět knihovnický svět i z jiného úhlu pohledu. Je důležité vidět výsledek, ke kterému se v závěru semináře dojde, ale zároveň je důle-

žitý i samotný prožitek z celé té akce a způsob práce, která aktivně vzniká díky vzájemné spolupráci. Seminář je pro mě osobně určité vystoupení z běžné agendy. Před jeho začátkem se pracuje na přípravách a pak týden probíhá mimo knihovnu. Myslím si, že mimo to je opravdu důležité klást důraz i na školení manažerských dovedností a soft skills, které nejen s pořádáním podobných seminářů souvisí. Knihovníci jsou často odborníky na práci, kterou se zabývají, ale

potřebují se vzdělávat i ve zmíněných oblastech. V dnešní době existuje mnoho vzdělávacích kurzů. Aby knihovna fungovala, musí mít motivované a spokojené zaměstnance a nemyslím si, že motivace musí být nutně jen o penězích, ale týká se i řízení, kolektivu a samotného fungování instituce. Je dobré připomínat si i tento aspekt práce, a to nejen v knihovnách.

ANNA FUCHSOVÁ | afuch18@gmail.com

Anna Vandasová vystudovala bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, poté nastoupila do Národní knihovny ČR, kde pracovala jako vedoucí Oddělení strategického plánování digitalizace, vedoucí Oddělení správy Národního konzervačního fondu a nyní působí jako ředitelka Odboru správy fondů. V rámci své činnosti se věnuje řadě vědecko-výzkumných projektů především v oblasti trvalého uchování fyzických dokumentů, například tématu regionálních mutací periodik či provenienčních znaků v novodobých fondech národní knihovny. Mimo to se podílí na rozvoji nové verze softwaru INDIHU. Je členkou programového výboru semináře CASLIN.

Foto: seminář Caslin 2023

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – AI a knihovny**
 - implementace AI do akvizice
 - AI a děti
 - AI a Wikimedia
- **Strategie NK ČR na roky 2024–2027**
- **Knihovny v novém:**
 - MĚK Rožnov pod Radhoštěm
- **Seriál ke 30. výročí založení Klubu dětských knihoven**
- **Lublaňský manifest o čtení**
- **Webarchiv a vytěžování velkých souborů dat**
- **Novela standardu VKIS z listopadu 2023**
- **Muntpunt, největší veřejná knihovna v Bruselu, oslavila první dekádu svého provozu**
- **Recenze publikace o Jiřím Němcovi „Bibliografie jako literatura faktu“** a další materiály.

Věříme, že zůstanete našimi čtenáři a předplatiteli!

Druhý ročník Festivalu mediálního vzdělávání

Loňský srpen patřil v online knihovnickém světě pěti setkáním s Richardem Papíkem nad tématy spojenými s informační a mediální gramotností. Bohužel záznamy přednášek nejsou k dispozici, ale alespoň prezentace¹ jasně ukazují, že v současné době mohou informační a mediální gramotnost existovat vedle sebe jako plnohodnotné gramotnosti. Kdo měl možnost přednášky poslouchat, lépe pak vklouzl do atmosféry druhého ročníku *Festivalu mediálního vzdělávání*, který proběhl 15.–17. 8. 2023 díky koordinátorovi projektu Michalu Kaderkovi ze Seznam.cz.

Festival získal akreditaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Jedná se o jedinečný projekt, který shromáždil na jedno místo knihovníky spolu s pedagogy škol (a knihoven) různého typu, velikosti i zaměření na věkové skupiny. Tři dny byly plné sdílení zkušeností, at těch dobrých, či horších, ale pořád zkušeností, které nás v našich profesích posouvají dále. Podrobný program² druhého ročníku je k dispozici online.

Účastníci a přednášející

Festival opět otevřel řadu témat pro mediální vzdělávání. Sešli se zde zástupci zainteresovaných organizací (Fakespace, Elpida a Transitions, Jeden svět na školách, Centrum současného umění DOX, Česká tisková kancelář, Wikimédie ČR, Zvol.si.info, Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd) s pedagogy základních, středních i vysokých škol a (učícími) knihovníky z Městské knihovny v Praze, Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, Městské knihovny v Hodoníně, Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, Knihovny F. V. Lorence Vrды, Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, Městské knihovny v Litvínově a Městské knihovny v Tišnově.

Všichni přednášející měli jeden cíl, a to ukázat a poradit, jak na mediální vzdělávání. Přístupů

bylo možné vidět hodně a každý z nich byl originální. Každý otevíral prostor pro diskusi a přinášel nápady putující od knihovníků k pedagogům, od pedagogů ke knihovníkům. Bylo cítit, jak se zcela rozmazala hranice mezi jednotlivými profesemi a zaměřeními při hledání odpovědi, jak děti i dospělí nejlépe mediálně vzdělávat. Při přednáškách a workshopech se objevila témata tradiční, jako je kritické myšlení, boj se stereotypy, digitální generace, sociální sítě, ale i nová – související s využitím umělé inteligence např. předměty i vzdělávacími institucemi.

Nebylo náhodou, že se hostitelem festivalu už podruhé stalo pražské Gymnázium Na Zatlance, jehož pedagogem je Michal Kaderka, který svou pedagogickou kariéru doplňuje právě prací pro Seznam.cz a dlouhodobě se snaží budovat kvalitní, nezávislé zpravodajství, ale i vzdělávat pedagogy v aktuálních trendech v oblasti mediálního vzdělávání. Proto v roce 2019 vznikl projekt *Seznam se s médii*, který nabízí zájemcům metodiky a výukové materiály pro výuku.³ V hledáčku jejich mediálního vzdělávání jsou ale i senioři v programu *Sherlock Senior*.

Mediální vzdělávání se na festivalu vnímá jako mezipředmětový prvek. Přes vzdělávací aktivity Seznam.cz se zájemci dostanou k lekcím, které se věnují různým aspektům mediálního sdělení,

Účastníci Festivalu se seznamují s podkladovými materiály

tj. sdělení, které probíhá prostřednictvím média (třetí nebo, chcete-li, prostřední strany), přičemž tím médiem nemusí být nutně technologie, ale i člověk v našem okolí nebo člověk mediálně známý. A proto je tematický výběr a šíře festivalu v ledasčem unikátní.

Dojmy očitě účastnice

Pro zprostředkované dojmy jsme oslovili jednu z účastnic festivalu, **Michaelu Sehnalovou**, aby se s námi podělila o své zážitky a dojmy z festivalu:

Festival mediálního vzdělávání osobně řadím do kategorie „the-best-of“ školení. Tři dny plné skvělých seminářů, workshopů, dílen, přednášek a exkurzí. Načerpala jsem zde nepřeberné množství inspirace a chuti zkoušet nové věci. Jako účastník jsem měla možnost okusit vše, co festival nabízel, a užít si to na maximum. Setkala jsem se se skvělými lidmi a odborníky v oboru.

Gymnázium na Zatlance bylo hlavním centrem. Ve čtyřech třídách probíhaly souběžně semináře, účastníci si dopředu vybírali, na který seminář se přihlásí. Každý den stihl účastník tři semináře a jednu odpolední exkurzi. Nabídka byla široká a já často toužila stihnout více workshopů současně. Nejiné to bylo s odpoledními exkurzemi, které účastníky zavedly do sídla Seznam Zpráv, do Rádia Expres, Economie, ČTK, TV Nova, České televize, Českého rozhlasu či nejrůznějších mediálních agentur nebo vydavatelství.

Na festival přijeli učitelé a knihovníci, kteří do svých programů zapojují informační lekce z oblasti mediálního vzdělávání nebo přímo mediální výchovu vyučují. Mediální vzdělávání jako průřezové téma ve školních rámcově vzdělávacích

programech zahrnuje poznatky a dovednosti týkající se komunikace a práce s médii. Žáci by měli vyhodnocovat nejrůznější mediální sdělení, měli by chápat způsoby, jakými média vytvářejí obsah, a rozumět, jakým způsobem informace ovlivňují člověka a jeho pohled na realitu. Rovněž by měli být seznámeni s mechanismy manipulativních a podvodných sdělení. Mediální výchova by měla přispět i k prevenci kyberšikany a měla by poskytnout účinné nástroje k eliminaci útoků internetových predátorů. Toto by měl mít na paměti knihovník, který tvoří lekci pro školní kolektiv. Přizpůsobit lekci školním potřebám podle rámcově vzdělávacích programů a nabídnout přidanou hodnotu, tedy nekonečné regály plné kvalitní literatury a svou vlastní znalost beletrie, kterou může v lekci použít.

Přesně na tato témata byly jednotlivé semináře zaměřeny. Z každého semináře jsem odcházela s nápadem, jak své dosavadní aktivity pro děti vylepšit, nebo jsem se inspirovala k vytvoření něčeho nového. Nemůžu se dočkat, až nově nabyté zkušenosti použiji ve vlastní praxi.

Účast na festivalu mohu s klidným svědomím sto procentně doporučit. Vedle vlastního vzdělávání jsou cenné i chvíle navazování kontaktů s podobně zapálenými kolegy. Zrodila se zde myšlenka podpůrné platformy pro knihovníky, kteří se zabývají mediální výchovou ve svých lekcích. Zatím neoficiálně žije na facebooku pod názvem „Mediální výchova v knihovnách ČR“. Knihovníci zde mohou sdílet své nápady, poznatky nebo i celé informační lekce, mohou se dotazovat kolegů či požádat o pomoc s přípravou lekcí. Práce s informacemi je totiž i podstata vzdělávacího procesu, ve kterém „učící“ knihovník hraje důležitou roli. Koneckonců čtení je přijímání informací a kniha je médium plné informací.

Žádný knihovník nemusí mít z mediální výchovy obavy. Všichni jsme odborníci na informace. A pokud by se přece jen někdy nějaká obava zrodila, vždy se najdou kolegové, kteří rádi pomohou či podají zpětnou vazbu na informační lekci. Doba, kdy si jsme díky moderním technologiím blíž než kdykoliv před tím, je skvělá a můžeme nové příležitosti naplno využít.

MICHAELA SEHNALOVÁ

sehnalova@knihovna.jicin.cz

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ

hubatkovaselucka@gmail.com

¹ <https://www.skipcr.cz/dokumenty/klicova-slova/rozhrani-pruniky-informacni-medialni-gramotnosti-2023>

² https://o.seznam.cz/wp-content/uploads/Festival-medialniho-vzdelavani_program23.pdf

³ <https://o.seznam.cz/pomahame/medialni-gramotnost/seznam-se-s-medii/>

Malá technika – polytechnické vzdělávání pro nejmenší

Mají děti představu o tom, proč nepadne most, jak funguje čistírna odpadních vod nebo jak naprogramovat robota? A lze vůbec tyto informace předškolákům a mladším školákům srozumitelnou formou předat? Tyto otázky si již před deseti lety položily zakladatelky vzdělávací organizace Malá technika, která v současnosti spolupracuje se školami i s knihovnami napříč republikou.

Počátky Malé techniky

Malá technika vznikla v Říčanech u Prahy. Její zakladatelky Petra Rožková a Barbora Vítová se ve snaze přiblížit základy polytechnického a digitálního vzdělání nejmenším dětem spojily s odborníky z oborů stavebnictví, architektury a inženýrství, aby z každého odvětví vybrali to nejdůležitější, co by děti měly znát. Hlavním důvodem bylo usnadnit dětem chápání okolního světa, aby stejně jako v dřívějších dobách, kdy rozuměly cykličnosti zemědělského roku a jednotlivým pracovním činnostem, znaly i dnešní děti odpovědi na otázky ohledně fungování světa kolem nich, tedy odkud se bere energie, která jim rozsvítí žárovku, nebo kam mizí voda po spláchnutí toalety. Spolupráce s odborníky z oblasti polytechniky, anglicky nazývané STEM (akronym ze slov science, technology, engineering and mathematics), byla dále doplněna o odbornice na pedagogiku a dětskou psychologii.

Vznikl tak program pro MŠ a následně i nižší ročníky 1. stupně ZŠ s názvem *Malá technická univerzita* (MTU), pokrývající osm základních témat a čtyři návazná témata, která na sebe postupně navazují a provázejí žáky během celého školního roku. S programy jezdí do škol vyškolení lektori a lektorky, kteří si s sebou vozí „kouzelný kufr“ plný stavebních kostek, originálních pomůcek a dalších komponentů. S postupem času vznikla i druhá řada programů, zaměřená na rozvoj logického a informatického myšlení, kteréžto oblasti jsou důležité nejen pro úspěchy v hodinách matematiky, ale především

Malá technická univerzita

jsou předpokladem pro pochopení principů programování. Důraz se klade na poznání digitálního světa tzv. screenless (žádné monitory), na koberci a prožitkem.

V čem spočívá kouzlo programů

Lektori Malé techniky odkrývají dětem tajemství a profesí, které se významnou měrou podílejí na tom, jak vypadá současný svět. Jsou to ale samy děti, kdo si tyto profese zkoušejí na vlastní kůži – kreslí mapu města a stávají se kartografem, potom plánují stavbu jako architekt nebo projektant a nakonec si dům s veškerými náležitostmi i postaví. Třešničkou na dortu je pak rozsvícení vlastní žárovky. Další lekce se pak zaměřují na praktické aktivity vysvětlující recyklaci odpadů, obnovitelné zdroje nebo třeba na archeologii. V rámci programů cílených na digitální a informatické myšlení žáci hrou s pomůckami simulují přenos dat po síti nebo základní

Prezentace na setkání knihovníků Středočeského kraje v Čelákovicích

Foto: Malá technika, z. ú.

programátorské postupy a programování robotů. Součástí je také lekce zaměřená na prevenci neuváženého chování na internetu a obranu před fake news.

Spolupráce Malé techniky s knihovnami

V současné době se světem šíří trend *teaching librarian*, česky „učící knihovník“, kdy se v knihovnách pořádají hlavně pro děti různé vzdělávací programy s cílem přilákat mladou generaci zpět do knihoven. První představení programů Malé techniky proběhlo v Goethe institutu pro Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR na mezinárodní akci *Knihovny jako centra vzdělávání*, kde jsme dostali prostor pro prezentaci našich metod. Knihovny si tak nyní objednávají školení Malé techniky spolu s výše zmíněnou sadou pomůcek, aby mohly následně lekce vést přímo ve svých prostorách. Spolupracujeme například s MěK v Písku, kde knihovníci prošli komplexním školením Malé technické univerzity a programů Digi bez digi, zaměřených na rozvoj logického a informatického myšlení, a v České Třebové, kde proběhlo školení programu MTU a části zaměřené na Logické hry. Naši práci jsme v roce 2023 také prezentovali na setkání knihovníků v MěK Klatovy, v MěK Čelákovice, Středočeské vědecké knihovně v Kladně a také v Národní knihovně ČR v Klementině.

Přínos STEM a ICT vzdělávání v raném věku

Někdo by se mohl ptát, je-li potřeba děti seznamovat s polytechnikou už v mateřské škole, vždyť hodiny fyziky mají až žáci 2. stupně ZŠ. Nicméně ze zkušenosti víme, že veškerá témata, jsou-li představována formou přiměřenou věku, mají u dětí velkou šanci dopadnout na úrodnou půdu. Jakmile dostanou žáci základní průpravu a kostky do rukou, Komenského škola hrou se opět dostává ke slovu a jednotlivé informace díky tvořivým praktickým úkolům začnou dávat ještě větší smysl. Co se STEM a ICT vzdělávání týká, neexistuje v ČR dosud jednotné kurikulum pro předškolní a mladší školní věk. Koncept Malé techniky velmi kladně hodnotí i výzkumníci z Pedagogické fakulty Ostravské univerzity, kteří zkoumali přínos programů MTU pro děti i jejich učitelky a shledali, že u některých dovedností dětí byl pozorován nárůst až o 70 % oproti stavu před absolvováním lekcí (Dostál et al. 2023). O jedinečnosti konceptu Malé techniky svědčí i fakt, že na kurzy pro pedagogy přijíždějí ročně desítky zájemců z celé Evropy v rámci programu Erasmus+.

Jak programy Malé techniky probíhají a jaká jsou konkrétní pokrytá témata, se dozvíte v dalších dílech série článků, kterou pro čtenáře *Čtenáře* připravujeme na následující měsíce. Zároveň představíme i publikace, které k jednotlivým tématům vznikly. Těšit se můžete také na pracovní listy pro děti.

LUCIE LACINOVÁ | lucie@mtuni.cz

POUŽITÁ LITERATURA:

- DOSTÁL, P., S. SLOVÁK, R. ŠTEPÁNEK a V. ŠVRČINOVÁ. Evaluace vzdělávacího programu Malá technická univerzita. *Journal of Technology and Information Education*, 2023, vol. 15, iss. 1, p. 20–35.

Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně

(informační vzdělávání pro školáky od 3. do 5. ročníku základní školy)

Pokračování série článků věnovaných **informačnímu vzdělávání** a inspirovaných celorepublikovým projektem **Co nebylo v učebnicích** se ve svém třetím díle soustředí na cílovou skupinu **školáků od 3. do 5. ročníku základní školy** (pozn.: první část *Čtenář*, 2023, č. 10, s. 352–355; druhá část 2023, č. 11, s. 410–413). Je to již poměrně různorodá cílová skupina, jejímž pojítkem je to, že v tomto věku už většina dětí zvládla základy čtení a čte s porozuměním.

Vzdělávací program učících knihovníků a učitelů vznikl z potřeby informačním vzděláváním více **komplementárně rozvíjet čtenářskou gramotnost s gramotností informační** již na prvním stupni ZŠ. Aktuální výzkumy² totiž ukazují, že současné medializované dětství přináší mnoho výzev při interakci žáka s informacemi jak offline, tak především v digitálním prostoru, v němž se děti na druhém stupni již také pohybují, byť zatím spíše jako konzumenti než tvůrci informačního obsahu.

Jaký obsah nabízí vzdělávací program učícím knihovníkům nebo učitelům?

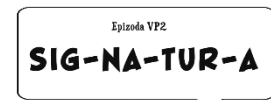
Odpovědi na otázku přináší **audiovizuální průvodce programem na platformě YouTube**, který představí balíček se všemi částmi programu dostupný online jako otevřený vzdělávací zdroj. Tvoří ho především podrobná a srozumitelná **metodika pro učící knihovníky**, dále **pracovní a metodické listy se zadáními** pro žáky, **klíče**

řešení pro vzdělavatele, doplňující materiály a interaktivní hry.³

Rozhraní informativního průvodce vzdělávacím programem na YouTube.

Vzdělávací program je členěn na **16 vyučovacích jednotek typicky 45minutových vyučovacích hodin**, nazývaných lekce. **Vstupními dveřmi do tematiky celého programu je krátký komiksový příběh**. V několika lekcích první části vzdělávacího programu (lekce 1 až 7, 16) jsou centrem pozornosti témata **kniha jako umělec-**

Krátký komiksový příběh s malou záhadou.

ký výtvor i zboží a knihovna jako labyrint, v němž knihy putují.

S jakými edukačními cíli vzdělávací program pracuje?

Stěžejním cílem je, aby žák prostřednictvím edukačních aktivit reflektoval knihovnu jako prostor pro celoživotní učení. Dalším důležitým cílem je, aby žáci získali schopnost na dané úrovni, přiměřeně svému věku a individuálním vzdělávacím podmínkám pracovat s informacemi, s odbornými i žánrově různorodými informačními zdroji offline i online. Třetím cílem je rovněž to, aby žáci aktivizačními metodami výuky byli vedeni k rozvíjení měkkých kompetencí, kritického myšlení a kreativity. Akcentován je **rozvoj informační gramotnosti**, konkrétně v oblastech porozumění toku informací, zpracování, vyhledávání a praktické využití, porovnávání informací a poznatků z většího množství alternativních informačních zdrojů, dosahování větší věrohodnosti vyhledávaných informací.

Tematické oblasti vzdělávacího programu krátce představuje audiovizuální pozvánka na YouTube, v níž postavička průvodce Maxe přináší **motivační materiál pro žáky**.⁴

Lekce 1 (Vytvoř si svoji knihu) přináší žákům odpovědi na otázky, jak se vyrábí kniha a co vše je s tím spojeno. Sami si knihu vytvoří tak, že je jejich kniha může provázet jako kreativní deník či **portfolio** následujícími lekcemi, pokud právě tuto lekci designuje učící knihovník s učitelem jako úvod delšího vzdělávacího cyklu.

V lekcích 2 (Jak putovala moudrost časem) si žáci uvědomí, co jsou zdroje našeho poznání a učení, jaké spektrum dostupných zdrojů poznání mají ve své každodennosti k dispozici a jak s nimi mohou pracovat. Seznámí se s předchůdci písma a poznají historii své nebo Národní knihovny ČR.

Lekce 3 (Anatomie knihy aneb Co přinesla pitva) žákům přináší seznámení s procesem výroby knihy, zejména volbou obálky, vazbou knihy a s ilustracemi. Součástí lekce je také základní historický exkurz do dějin knihy a otázky spojené se současným knižním a vydavatelským oborem.

V lekcích 4 (Autoři knih) se žáci metodou simulací hry s vlastním objevováním vžijí do práce spisovatele, ilustrátora a překladatele. Vyzkoušejí si vlastní tvůrčí činnost a prověří své schopnosti při prezentaci vzniklých textů, ilustrací a překladů. V závěrečné společné diskusi žáci vzájemně hodnotí svoje originální výstupy, učí se klást otázky pro korektní vrstevnickou zpětnou vazbu.

Lekce 5 (Jak se rodí knížka) zavede žáky k osobnosti literárního autora, pro kterého je psaní knih povoláním. Žáci hledají odpovědi např. na otázky *Jak se rodí idea literárního textu v autorově mysli*, *Jak postupně vzniká literární dílo* nebo *Jak se výsledný „výrobek“ kniha dostává do knihovny či knihkupectví*. Žáci pracují s grafickým schématem, které jim pomáhá názorně vidět celou cestu zrodu knihy, a seznamují se s dalšími profesemi, které se na procesu vzniku knihy podílejí.

V lekcích 6 (Knihovna od sklepa až po půdu) žáci vstupují do prostoru knihovny jako místa, které je labyrintem různých oddělení a profesí. Žáci tak poznávají knihovnu nejen jako tradiční místo pro půjčování četby, ale také jako instituci s rozmanitými službami. Součástí lekce je stručný exkurz do historie knihovnictví.

Lekce 7 (Cesta knihy knihovnou) je malým detektivním příběhem. Žáci při pátrání po vzkazu putují knihovnou stejně jako kniha a seznamují se s tím, jak probíhá cesta knihy knihovnou od okamžiku, kdy je do knihovny zakoupena, až po chvíli, kdy se ocitne v regále volného výběru fondu knihovny nebo je vyřazena jako nepotřebná.

V poslední lekcích (16, Knihovna budoucnosti) se žáci stávají architekty, správci, řediteli, kteří rozhodují nebo spolurozhodují o vizi, designu a funkcích současné i budoucí knihovny. Co za prostor vlastně knihovna je? Je místem, kde si hrají, relaxují, tvoří a komunikují spolu? Hlavním edukačním cílem lekce je, aby žáci otevřeně přemýšleli o knihovně jako „jejich“ prostoru, o jehož funkcích si sami rozhodnou.

¹ Výstupy projektu – vzdělávací programy – jsou k dispozici z <http://www.conebylovucebnici.cz/vzdelavaci-programy.html>

² V České republice se jedná o výzkum *České děti a mládež jako čtenáři v době pandemie 2021* autorů Friedlaenderové, Landové, Mazáčkové, Prázové a Richtera NK a HOST, 2022), dále o empirické studie například v časopise *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání*, vydávaném UK Praha.

³ Průvodce je dostupný na YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=wDlvvG9NWC0&t=69s>.

⁴ Motivační materiál pro žáky je na YouTube dostupný z: <https://www.youtube.com/watch?v=FwLg7wplE0&t=74s>

Druhá polovina 16dílného vzdělávacího programu přináší **literárně kulturní obsah**.

V lekcí 8 (Žánrohrátky) se žáci zamýšlejí nad základním tříděním žánrů dětské literatury, hledají vhodná kritéria pro třídění žánrů a poznatky aplikují na předložený text. Metodou skládkového učení poznávají běžné názvy žánrů dětské literatury, jejich popis a úryvky daný žánr zastupující. Žáci rozvíjejí své kompetence k vyhledávání a třídění informací z různých zdrojů. Navrhují strategie při řešení jednotlivých úkolů, prezentují výsledky práce své i skupiny a obhájí své názory.

Lekce 9 (Z pohádky do pověsti a zpět) se zaměřuje na pohádku a pověst. Žáci si v konstruktivistických aktivitách vyjasňují typické znaky pro oba žánry a dokážou tyto prvky identifikovat, a znalosti tak aplikovat ve vybrané pohádce a pověsti.

V lekcí 10 (Znáte místní pověsti, tradice a zvyky?) se žáci seznamují s regionální kulturou, literaturou, uměním, s místními zvyky a tradicemi. Nacházejí odpovědi na otázky, jakou roli měly lidové kulturní tradice a zvyky (včetně víry v pověry a kouzla) v běžném životě i vyhraněných existenciálních situacích člověka v minulosti a do jaké míry je to součástí jejich osobního života v současnosti.

Lekce 11 (Poezie není nuda aneb Rýmy, to jsou dobré šprýmy) uvádí žáky do světa poezie. Hravou a prožitkovou formou se žáci učí poznávat verš a rým a rozeznávat rozdíl mezi prózou a poezií. Lekce kombinuje poslechové a kreativní aktivity včetně přednesu.

V lekcí 12 (Jak se mluví za humny?), věnované jazyku, se žáci v metodicky pestrých aktivitách seznamují s různými vrstvami českého jazyka. Při práci s textem člení slovní zásobu podle určitých hledisek, poznávají nářečí, mapu nářečí, slang. Pracují i s reflexí vlastní zkušenosti toho, jak různě lidé mluví.

Dobrodružná a detektivní literatura je obsaženým jádrem **lekcí 13 (Žůžo dobrodružo)**. Žáci se učí vnímat oba žánry krásné literatury a rozlišovat mezi nimi na základě typických znaků. Při analyticky pojaté aktivitě žáci hravou formou pracují s texty a přiřazováním je žánrově vymezují.

Lekci 14 (Přeskakujeme v žánrech) lze pojímat buď jako samostatný vzdělávací prvek, nebo návaznou edukační linku vzhledem k lekcím 9, 10 nebo 13. Žáci si připomenou (nebo si osvojují) shody i rozdíly vybraných literárních žánrů – pracuje se s pohádkou, pověstí, detektivní povídkou, fantasy a hororem. Při skupinové aktivitě se pokusí upravit do patřičného (vylosovaného) žánru krátký text, který dostanou v komiksově podobě. V závěrečné reflexi formou skupinové prezentace se zpětnou vazbou si žáci ověřují získané znalosti i schopnost poskytovat vrstevnickou zpětnou vazbu spolužákům.

Lekce 15 (Od kroniky k internetu) využívá koncept místně zakotveného učení a propojuje ho s poznáváním informačních zdrojů o místě, kde žáci žijí nebo kde se nachází knihovna. Žáci poznávají zdroje pro poznávání lokální historie a učí se s lokálními informacemi a jejich specifiky pracovat. Vyhledávají a posuzují informace v kronikách, místním tisku a na internetu, porovnávají staré a současné fotografie a snaží se porozumět historickému vývoji daného místa v čase na základě znalostí detailů, které přinášejí právě například fotografie. Poznávají a učí se tvořit informační zdroj zachycující historii rodiny – rodokmen.

Jaké edukační principy se uplatňují v 16hodinové výukové nabídce?

Edukační pojetí vychází z **konstruktivistické pedagogiky** ve snaze podpořit to, aby se žák co nejvíce sám posouval v dovednostech, znalostech i postojích, aby měl dostatek podnětů pro rozvoj gramotností a kompetencí pro život. Takto vedená edukace počítá s **aktivizačními výukovými metodami**. Významné místo mají proinkluzivní a reflektivní **metody kritického myšlení** z programu RWCT⁵, které se osvědčily právě při rozvoji informační a čtenářské gramotnosti. Vzdělávací program využívá také metod heuristických, problémových a situačních.

Žáci v průběhu vzdělávacího programu pracují **ve skupinách i ve dvojicích, také individuálně**, vždy účelně a funkčně. Aktivizačními přístupy k výuce žáci rozvíjejí kompetence spolupráce, strategie učení, řešení problémů, dochází u nich

k upevňování postojů, růstu sebedůvěry a vůle k aktivitě – podle individuálních podmínek každého žáka.

Význam a praktický dopad vzdělávacího programu

Je zřejmé, že v současném světě plném informací, na jejichž zvládnání či porozumění a práci s nimi je člověk závislý, je čtení s porozuměním bránou ke kvalitnímu životu, ke kvalifikovaným rozhodováním a aktivnímu občanství. Nejedná se tedy o čtení pouze v literární výchově, o čtení z čítanky, ale o komplexní práci s širokým a různorodým **spektrům informací z mnoha různých zdrojů** na tištěných i digitálních platformách. Ukazuje se tedy, že číst s porozuměním je povinnou součástí vzdělávání každého dítěte – a knihovna může a měla by být místem, které k posilování této dovednosti nabízí vhodná a funkční příležitosti každému dítěti s ohledem na jeho individuální vzdělávací potřeby.

⁶ Přístup k motivačním materiálům a interaktivním doplňkovým aktivitám vzdělávacího programu je z: <http://www.conebylovuebnici.cz/vp2.html>

⁷ <https://ema.rvp.cz/material/66162>

Současná literatura

Výběr z publikací o hudbě

Přinášíme přehled publikací o hudbě, které u nás vyšly v poslední době (zhruba za poslední tři roky). Přehled si neklade nárok na úplnost, přesto je dokladem širší nabídky v této oblasti, která může až překvapit.

Klasická hudba

Dějiny možná píší vítězové, muziku však mají na svědomí rebelové. Proč se tedy z dějin hudby staly nudné zástupy úspěšných mužů? Hudební historik a kritik **Ted Gioia** ve své odvážné knize *Hudba: podvrtné dějiny* (Host, 2021, přel. Marek Sečkař) tvrdí, že to je dáno obecně revolučními možnostmi hudby. Společnost musela nejdříve rebely potlačit a až následně jejich inovace zpra-

Tipy pro využití vzdělávacího programu

Vedle hlavního obsahu jsou součástí programu také **doplňkové aktivity pro žáky** a soubor interaktivních tematických her – vše je dostupné online⁶ jako otevřené vzdělávací zdroje.

Dostupnost, licence

Vzdělávací program **Na cestě od autora ke čtenáři v knihovně pro žáky 3. až 5. ročníku ZŠ** a všechny jeho součásti jsou pod licencí Creative Commons CC BY-SA 4.0 přístupné k volnému využití prostřednictvím odkazu na metodickém portálu pro učitele (<https://rvp.cz/>) v rámci modulu EMA⁷ či přímo na projektovém webu <http://www.conebylovuebnici.cz/vp2.html>.

PAVLÍNA MAZÁČOVÁ | mazacova@phil.muni.cz

Příště: Představení vzdělávacího programu **S informacemi k lepšímu celoživotnímu učení žáků na 1. stupni ZŠ.**

covala do krotkého hudebního kánonu. Vyprávět dějiny hudby proto pro Gioia znamená vyprávět příběhy odpadlíků a podivínů, kteří hledali nové způsoby, jak, kde a pro koho vyluzovat zvuky či jen poslouchat.

Hudební publicista a skladatel **Lukáš Hurník** v knize *Klasická hudba zvenčí i zevnitř* (Grada, 2022)

⁵ Principy programu. *Čtením a psaním ke kritickému myšlení* [online]. 2001, [cit. 2019-05-18]. Dostupné z: <http://www.kritickemysleni.cz/oprogramu.php>.

nabízí dvě cesty poznávání klasické hudby – „zvenci“, tzn. je průvodcem hudební nabídkou současnosti, ale i „zevnitř“, tedy pohledem do skladatelovy pracovny, na jeho pracovní postupy, na logiku hudebního jazyka a mechanismy, které mění melodie, rytmy a hudební barvy na lidské emoce.

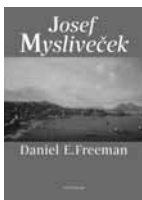
Spisovatelka **Anna Novotná** a ilustrátor **Jiří Votruba** vytvořili pomyslné dotazníky 55 nejslavnějších hudebních skladatelů a vznikl tak netradiční *Skladatelník* (Práh, 2021), kniha slovníkového typu pro dětského čtenáře přibližně od osmi let dále, která poslouží jako stručný a zábavný průvodce hudební historií.

Publikace *Opera a literatura. Literatura a opera Ireny Rozsypalové* (JAMU, 2022) nabízí základní informace o vzájemném vlivu opery a literatury a naopak literatury a opery. Nesupluje slovníky, jednotlivá témata nastiňuje, srovnává, nepracuje s nimi do hloubky, ale upozorňuje.

Česká a světová opereta: průvodce operetní tvorbou Dalibora Janoty (NS Svoboda, 2020) obsahuje 119 nejproslulejších skladatelů operet a rozbor více než 300 jejich děl, která se dodnes uvádějí na divadelních scénách.

Historii Mezinárodního hudebního festivalu Pražské jaro od jeho počátku až po poslední dva „covidové ročníky“ 2020 a 2021 sleduje nová kniha nazvaná *75 let Pražského jara* editorky **Svatavy Barančicové a kol.** (Pražské jaro, 2023). Autoři zkoumají Pražské jaro z různých úhlů: jaké novinky a světové premiéry festival přinesl, jak jej ovlivnily společenské změny i jak se revolučně proměňovala grafická podoba plakátů a publikací. A pak jsou zde významné osobnosti, živé vzpomínky, rozhovory a historky, svědectví pamětníků a množství fotografií.

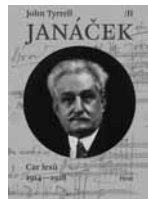
U příležitosti uvedení životopisného filmu *Il Boemo* (2022) režiséra Petra Václava o českém skladateli Josefu Myslivečkovi (1737–1781), který se proslavil v Itálii, vyšly ve Vyšehradu dvě publikace amerického muzikologa **Daniela E. Freemana**, který se na Myslivečka specializuje. Kniha *Il Boemo – Průvodce po životě a díle Josefa Myslivečka* (2021) stručně seznamuje nejširší veřejnost s osudy a dílem skladatele. Naopak rozsáhlá publikace *Josef Mysliveček – Život a dílo* (2022) je první moderní

vědeckou monografií o Myslivečkovi, která seznamuje čtenáře s fakty o skladatelově životě a podrobně se zabývá rozbořením jeho hudby.

Obě knihy přeložila Petra Johana Poncarová.

Národní muzeum v Praze vydalo v roce 2022 první svazek *Deníků Bedřicha Smetany*, zahrnující léta 1840–1847; editory kritické edice jsou Olga Mojžíšová a Tomáš Bernhardt.

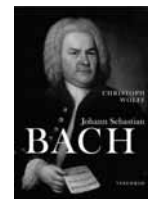
V roce 2021 jsme se dočkali druhého svazku nejdrobnější a nejrozsáhlejší janáčkovské monografie od britského muzikologa a specialisty na českou hudbu a zvláště na Leoše Janáčka **Johna Tyrrela** *Janáček II. Car lesů 1914–1928*; první svazek *Osiřelý kos 1854–1914* vyšel v roce 2018 (vydal Host, přel. Tomáš Suchomel).

Muzikolog **Jiří Zahradka** v knize „*Pravdu, první věci pravdu, ne krásu.*“ *Příběh Janáčkovy Její pastorkyně* (Moravské zemské muzeum, 2021) podrobně sleduje genezi proslulé Janáčkovy opery i pražskou premiéru a další významné inscenace za Janáčkovy života. Obsahuje množství dokumentů a fotografií, často poprvé publikovaných. Podobně koncipovaná je i další Zahradkova kniha *Osud a Výlety páně Broučkovy. Opery Janáčkových nadějí a zklamání* (Host, 2023) věnující se dalším dvěma skladatelovým operním dílům. Obě knihy jsou v česko-anglické verzi.

Studie, články a výklady jednoho z největších odborníků na Bohuslava Martinů **Jana Kapusty** v souboru *Martinů a domov* (Arbor vitae, 2020) s hlubokou erudicí a citlivostí dokládají, kým byl Martinů pro svůj domov a co znamenaly zapovězené Čechy pro něj.

Zdeňka Šestáka zná hudební svět zejména jako objevitele tzv. citolibské skladatelské školy. Šesták je však také autorem četných komorních, sborových, koncertantních a symfonických děl. Jako skladatel bezprostředně navazuje na hudební avantgardu první poloviny minulého století a je typem neoklasika, vědomě čerpajícího z tradic evropské hudby posledních pěti set let. Monografie **Viktora Bezdičky** *Hledání světla. Portrét skladatele Zdeňka Šestáka* (AMU, 2023) líčí příběh Šestákovy života i jeho úsilí o rozoznání citolibských objevů; její páteří je ovšem sama Šestáková hudba.

Ve druhém vydání vyšla v roce 2021 monumentální biografie *Johann Sebastian Bach* z pera profesora Harvardovy university a ředitele Bachova archivu v Lipsku **Christopha Wolffa** (Vyšehrad, přel. Helena Medková), která se dostala i do finále Pulitzerovy ceny. Pomocí četných vyobrazení a mnoha dobových citátů přenáší čtenáře do Bachovy doby a prostředí a stále odkazuje na jeho skladby.

Bachova životní i hudební pout zaujala i jednoho z jeho nejslavnějších soudobých interpretů, britského dirigenta **Johna Eliota Gardinera**. Pozoruhodná kniha *Hudba na nebeském hradě. Portrét Johana Sebastiana Bacha* (Dauphin, 2020, přel. Tomáš Jajtner) vysvětluje podrobně myšlenky, z nichž Bach čerpal, jak pracoval, jak je jeho hudba konstruována, jak dosahuje svých účinků – a co nám může říct o Bachovi jako člověku.

Nového vydání se u nás dočkala klasická stručná knížka a dobový bestseller *Život Beethovenův* francouzského spisovatele **Romaina Rollanda**, nositele Nobelovy ceny za literaturu (Ikar, 2021, přel. Pavel Eisner). Beethoven zde spatříte jak v syrové podobě zlomeného a nemocného génia, tak v širším kontextu jeho doby díky mnoha kritickým poznámkám a obsáhlé korespondenci.

Jiný, modernější a odvážnější pohled na hudebního génia Ludwiga van Beethovena nabízí oxfordská muzikoložka **Laura Tunbridge** v publikaci *Beethoven – Život v devíti kusech* (Kálích, 2022, přel. Robert Novotný). Představuje skladatele prostřednictvím devíti různých skladeb, z nichž každá vrhá jiné světlo na rozmanité aspekty jeho života, osobnosti a hudby; důsledně líčí Beethovena v kontextu života naplněného usilovnou prací.

Studie **Libora Martinka** *Fryderyk Chopin v Čechách. Ohlasy jeho pobytu v české a polské literatuře* (První bruntálské nakladatelství, 2023) se soustřeďuje na osobnost polského romantického skladatele a koncentruje pozornost zčásti ke vztahu literatury a hudby v jeho díle, ale zejména reflektuje interdisciplinární problematiku hudba – literatura v dílech českých spisovatelů inspirovaných Chopinovým životem a dílem.

Kniha **Jitky Fukačové** *Hana Janků – dořve utajená hvězda. Příběh světové slávy i zapomenuté velké české pěvkyně* (Šimon Ryšavý, 2023) vypráví o osudu brněnské pěvkyně, která započala svoji uměleckou kariéru ve sboru Janáčkovy opery a v pozdějších letech vystupovala a excelovala mj. jako Turandot na prknech milánské La Scaly.

V knize *To je klasika! Nezávážné rozmluvy o vážné hudbě* (Ikar, 2021) najdete rozhovory **Vojtěcha Babky** s **Adamem Plachetkou**, slavným českým operním pěvcem, který je známý i širší veřejnosti. Ve svých pětatřiceti letech se dostal na nejslavnější světová pódia včetně Metropolitní opery.

Letos vyšly hned dvě knihy rozhovorů s brněnským skladatelem, muzikologem, vysokoškolským profesorem, literátem a divadelníkem **Milošem Štědrněm**. Ta první je nazvaná *Mé celoživotní janáčkování: hovory nejen o hudbě* (Masarykova univerzita) – na otázky **Jiřího Hanuše** o Leoši Janáčkově, o české hudbě a o rodící se české identitě odpovídá Miloš Štědrň poutavě a s těžší napodobitelným způsobem. Ta druhá se jmenuje *Bandita pro brněnskou baladu* (Mladá fronta) a se Štědrněm v ní rozmlouvá **Jiří Kamen**. Střípky vzpomínkové koláže se formují v originální obraz rodinné historie, hudby a divadla. Součástí jsou Štědrňovy svébytné literární texty, které překvapí svou originální komikou.

Populární hudba

Velkou pozornost vzbudila v roce 2021 kniha **Pavla Klusáka** *Gott. Československý příběh* (Host), která byla následně oceněna Magnesii Literou v kategoriích Kniha roku a Publicistika. Osud zpěváka Karla Gotta nelze oddělit od dějin zdejší společnosti a politiky. Nezávislý portrét vypráví Gottův příběh s důrazem na ověřená, nová a málo známá fakta. Kniha proniká za léta šířené mýty a zaplňuje bílá místa v událostech kolem Las Vegas, „cvičné emigrace“ či tzv. Anticharty.

Tomáš Padevět patřil k nejbližším přátelům šansonierky Hany Hegerové, která svolila k napsání

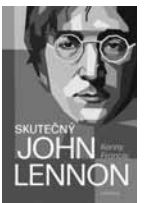

knihy o ní s tím, že má být vydána až po její smrti. Dokumentární román *Carmen – Skutečný život Hany Hegerové* (Ikar, 2021) otevřeně vypráví o jejím dětství za slovenského fašistického státu, které ji poznamenalo na celý život, stejně jako o pobytu v utečeneckém táboře, změnách identity, komunistickém kriminálu a jiných, dosud neznámých událostech jejího života. Také o soukromí, spojeném s neuvěřitelnými vzestupy a pády, odrážejícími dění posledních devadesátilet.

Obsáhlý soubor rozhovorů, které **Karel Kryl** poskytl v letech 1968–1994, tvoří nejen jedinečný autoportrét jedné z nejdůležitějších osobností české kultury druhé poloviny 20. století, ale i neocenitelnou kroniku doby, zachycující postřehy o stovkách osobností české a slovenské kultury, politiky a společnosti za dobu téměř čtyřiceti let. Pod názvem *Rozhovory* vydal Torst (2022).

V letech 2021–2023 vydal Galén čtyři díly knihy *Napřeskáčku* hudebního publicisty **Jiřího Černého**, které zahrnují nejen hudební vzpomínky z *Klubu osamělých srdcí seržanta Pepře*, což byl v letech 2005 až 2019 pravidelný týdeník na vlnách Českého rozhlasu, v němž Jiří Černý formou krátkých vzpomínek prokládaných písničkami umožňoval nahlédnout do svého soukromí i zákulisí své práce.

Kniha *Příběhy písní 1919–1960* (CPress, 2021) přináší průřez nejoblíbenějšími a nejvýraznějšími písněmi uvedeného období. Snaží se přiblížit tvůrce a příběhy vzniku stěžejních hudebních děl jednotlivých dekád. Autoři **Josef Vlček** a **Jaromír Havlík** se zabývají vývojem československé populární i klasické hudby od éry kabaretu a soudobého tradicionalismu až po nástup rock'n'rollu. Poznáme příběhy skladeb jako *Copak je to za vojáka*, *Ta naše písnička česká*, *Teskně hučí Niagara*, *Vínečko bílé*, *Ten umí to a ten zas tohle* a mnoha dalších.

Životopis legendárního „brouka“ *Skutečný John Lennon* z pera **Francise Kennyho**, člověka, který vyrostl ve stejném prostředí, jež formovalo Johna a ostatní členy Beatles, tedy v poválečném Liverpoolu, přináší zaslé-

cený pohled do Lennonova vnitřního světa a osobnosti (Vyšehrad, 2023, přel. Ladislav Šenkyřík). Kennyho kniha umožňuje vidět příslušní město plné napětí a tepající životem očima mladého člověka, který v sobě všechno prožité ukládá.

Unikátní velkoformátová dárková kniha fotografií a vzpomínek *1964: oči bouře* dalšího člena Beatles, **Paula McCartneyho**, obsahuje 275 dosud nepublikovaných černobílých a barevných fotografií z přelomového období legendární kapely, které autor po téměř šedesáti letech našel ve svém archivu (Práh, 2023, přel. Jitka Jeníková). Fotografie, převážně dosud nepublikované, zachycují převratné období od konce roku 1963 do začátku roku následujícího, kdy se The Beatles stali mezinárodní senzací a změnili běh hudebních dějin.

Filosofie moderní písně, tak se jmenuje první kniha **Boba Dylana** od jeho memoárů nazvaných *Kroniky I* z roku 2004 a zároveň i jeho první kniha od získání Nobelovy ceny za literaturu v roce 2016 (Argo, 2023, přel. Gita Zbavitelová). V šestašedesáti koncentrovaných textech píše Dylan o skladbách jiných umělců, Little Richardem či Rayem Charlesem počínaje, Ninou Simone či The Clash konče, přičemž se od triviálních konstatování a dylanovsky potouchlých žertů odráží k zásadním postřehům o povaze populární hudby. Kniha obsahuje i 150 pečlivě vybraných fotografií a ilustrací, které pozoruhodně přispívají k celkovému účinku díla.

A ještě jednou Dylan, ale tentokrát očima žijící legendy americké hudební a kulturní publicistiky **Greila Marcuse**, který v knize *Bob Dylan. Život v sedmi písních* vypráví příběh zpěváka, skladatele a textaře prostřednictvím jeho šesti autorských písní a jedné převzaté lidovky (Prostor, 2023, přel. Rani Tolimat). Představuje umělcovu šedesátiletou tvorbu a její kořeny v americké lidové hudbě a historii a zkoumá i Dylanův obrovský vliv na světovou uměleckou scénu.

MILAN VALDEN | Milan.Valden@nkp.cz

Obr.: archiv autora

Z knihovny knihovnické literatury

Zajímavé knižní novinky

Zajímavé tuzemské i zahraniční knižní novinky jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR, v databázi knihovnické literatury KKL <https://aleph.nkp.cz/cze/kkl>.

ŠMAHAJ, Jan, Marek KOLAŘÍK a Ondřej GLASER. Závislostní chování na internetu: proměny chování generací v digitální éře. / Addictive behaviour on the Internet: generational behavioural changes in the digital age. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2022. 119 s. ISBN 978-80-244-6287-5

Kniha se věnuje tématu chování na internetu a aktuálnímu dění ve výzkumu této oblasti. Jejím cílem je z objektivního hlediska rozebrat a popsat základní paradigmaty, vzorce chování a dotknout se nejčastějších problémů i přínosů online světa. Dále řeší aspekty online a offline komunikace a dopady online komunikace na vztahy. Zabývá se známými i méně známými fenomény pojícími se s online světem. V publikaci kromě toho najdeme také výsledky průzkumu, který proběhl v roce 2018, jehož cílem bylo zmapovat závislost na internetu u adolescentů.

BEHLER, Anne C., ed. Leading dynamic information literacy programs: best practices and stories from instruction coordinators. 1st published. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2023. xii, 173 s. ISBN 978-0-367-46279-6

Publikace zabývající se prací koordinátora výuky v knihovně. Jednotlivé kapitoly jsou napsány praktikujícími koordinátory, kteří se dělí o své zkušenosti s vedením programů informační gramotnosti. Jedná se především o pět tematických oblastí: (1) výuka v knihovnách v prostředí vysokého školství, (2) rozvoj kurikula, (3) vedení změn, (4) smysluplné hodnocení a (5) společný

růst a rozvoj. Kniha poskytuje informace o tom, jak zařadit informační gramotnost do osnov vysokoškolské instituce, jak rozvíjet smysluplné učební plány nebo produktivně využívat hodnocení. Mnohé z příkladů představují odklon od tradičních modelů výuky v knihovnách a nabízejí inovativní přístupy k vedení a rozvoji programů, včetně praktických strategií pro rozvoj komunit. Kniha je určena začínajícím nebo praktikujícím koordinátorům výuky, kterým poskytne přehled dovedností a technik vedení, metod kultivace sdílených hodnot, pedagogických přístupů, budování týmů až po strategie hodnocení.

VERNER, Pavel. Historie mediální komunikace. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013. 192 s. ISBN 978-80-7452-027-3

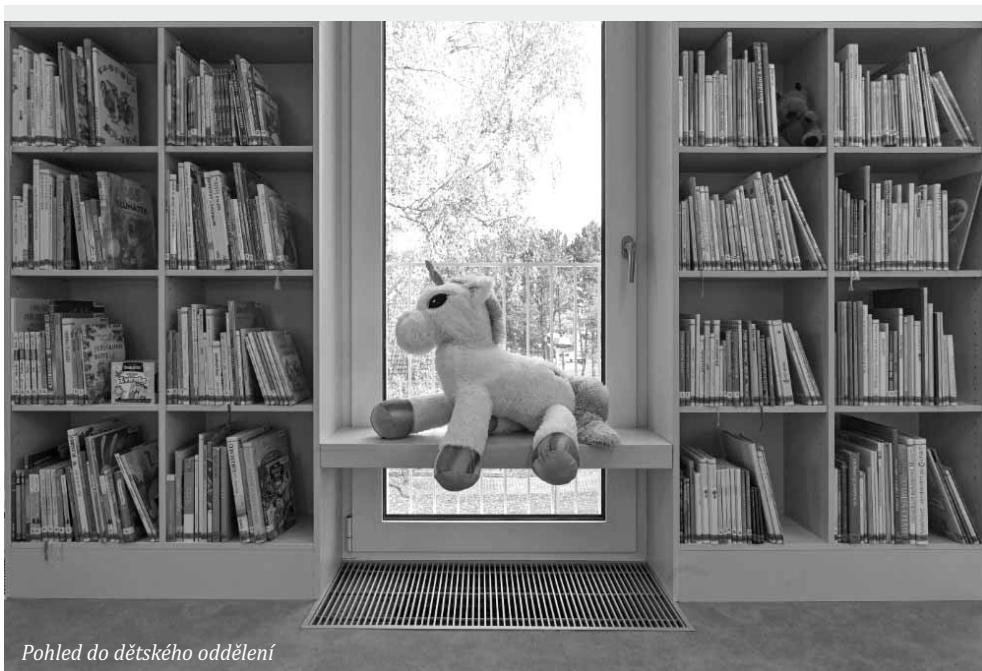
Jedná se vlastně o učebnici, zpracovanou pro studium sociální a mediální komunikace na Univerzitě Jana Amose Komenského Praha. Přináší přehled vývoje mezilidské komunikace v mediální sféře od vynálezu knihtisku až po současná elektronická média. Snaží se přispět k pochopení souvislostí ve vývoji lidské společnosti a upozorňuje na stále větší zapojení médií při prosazování zejména propagačních a propagandistických cílů různých subjektů. Jedním z cílů knihy je přinést lepší porozumění příčinám a především důsledkům, které může způsobit práce médií. Jako příklad popisuje obdobný průběh parlamentních revolucí v Anglii, Francii a Rakousku s překvapivě srovnatelnými průvodními jevy v propojení politiky a médií. Důležitý je globální pohled na dějinné události a schopnost propojit události na různých místech a pochopit tak souvislost vývoje v Česku a v okolním světě.

VLADANA PILLEROVÁ

vladana.pillerova@nkp.cz

Městská knihovna Chodov v novém

Městská knihovna Chodov v někdejší okrese Sokolov obsluhuje 13 000 obyvatel města; disponuje 40 000 svazky. Provoz zajišťuje deset zaměstnanců (včetně dvou úvazků v informačním středisku, které je dislokované); užitná plocha nové budovy je 1100 m². Náklady na rekonstrukci se zdvihly na 51,3 mil. korun (z původně plánovaných 37,3 mil.), z toho cca 20 mil. z dotací na brownfield. Provoz v nové budově byl zahájen 27. 10. 2023.

Pohled do dětského oddělení

Knihovna v Chodově na Sokolovsku dlouhá léta fungovala ve vile, kterou nechal v roce 1911 postavit místní lékárník Hugo Hammerschmidt. Žil zde a provozoval lékárnou U Zlatého kříže až do svého vysídlení v roce 1946. V roce 1972 byla zrekonstruována pro potřeby knihovny. V roce 2002 byla k původnímu objektu přistavěna moderní část, určená pro služby čítárny a malou expozici historie města. Původní vila je malebná a má stále své kouzlo, ale pro služby knihovny a potřeby jejích návštěvníků už nedostačovala.

Pro rekonstrukci by byly nutné rozsáhlé investice – problémy byly zejména se statikou budovy, starými elektrickými rozvody a bezbariérovostí. Vedení města proto nechalo zpracovat studii, která potvrdila, že pro provoz knihovny bude ekonomičtější zrekonstruovat jiný objekt.

Návrhů bylo několik, nakonec byla v roce 2019 vybrána budova bývalé výroby knedlíků (předtím byl objekt využíván také jako zdravotní středisko a mateřská škola), která se nachází v blízkosti autobusového nádraží, polikliniky

a nákupního střediska, na pomezí historické a sídlištní části Chodova, navíc v bezprostřední blízkosti městského parku a komunitní zahrádky. Pro potřeby čtenářů a dalších návštěvníků knihovny má ideální polohu.

Práce na projektu začala v roce 2019, vlastní rekonstrukce v srpnu 2021. Z původní budovy zůstal pouze skelet se stropy a podlahami. Stavba byla z velké části financována z dotací pro regionální rozvoj, takže bylo nezbytné zachovat původní půdorys objektu. Nová knihovna má dva pavilony spojené společným schodištěm a nově vybudovaným výťahem. Každý z pavilonů má částečně otvíratelné a stíněné střešní okno a své vnitřní schodiště, což místu dodává příjemný pocit volného prostoru. Děti i dospělí se setkávají u centrálního pultu, kde se provádí vracení knih, registrace a finanční procesy. Ve vstupní hale jsou selfchecky pro půjčování knih (dětské oddělení má navíc vlastní selfcheck ve svém pavilonu). Součástí knihovny je malá kavárna s nabídkou aktuálních čísel novin a časopisů. Do podzemního podlaží je umístěn společenský sálek. Knihovna také provozuje malé knihkupectví.

Horní patro oddělení pro dospělé je určeno beletrii. Nachází se zde i pro veřejnost přístupný malý sklad, kam je umístěn fond klasické literatury a doporučené četby pro střední školy. Spodní patro je zaměřeno na naučnou literaturu, do které jsou tematicky včleněny odebírané časopisy.

Pro nejmenší děti je určen prostor v horní části dětského pavilonu, kde je i mnoho hraček a „válečích“ prvků. Spodní podlaží pavilonu je zaměřeno na starší děti a jejich potřeby. V obou patrech dětského pavilonu je dostatek místa pro hry, tvoření a vyrábění, kolektivní akce pro děti a další aktivity. Z dětského oddělení je v přízemí přístup na venkovní letní terasu, která bude dalším atraktivním prostorem pro činnost oddělení.

Oba pavilony jsou částečně vybaveny pojízdnými regály, takže jejich prostor je multifunkční.

Úvodní jednání s architekty vypadala nadějně, na výsledném řešení se však podepsala úsporná opatření. Vzhledem k limitům půdorysného základu se také nedostalo na žádoucí zajištění prostor pro zaměstnance. Naprostá většina interiéru je určena pro deponaci fondů a zajišťování knihovnických služeb. Pro zaměstnance jsou vytvořeny malé „odkládací“ zasklené minikanceláře v patrech pavilonů a společná ku-

Rekonstrukce objektu byla skutečně důkladná

chyňka (sloužící jako jídelna nebo prostor pro porady). Kuchyňku je možné využít i pro alternativní akce pro veřejnost.

Původní architektonický návrh vystavět knižní regály až do stropu půjčoven (zdůraznění vertikální linie stavby) nakonec přijali i knihovníci. Vyšší patra regálů slouží jako „sklady“, budou se zde postupně ukládat díla na pokračování (à la Dynastie Morlandů), v oddělení pro děti pak budou sloužit k výstavkám hraček a artefaktů vytvořených v kreativních dílnách.

Knihovna je bezbariérová. Avšak architektonické řešení ovlivněné nedostatkem financí již dnes působí problémy např. při vstupu do knihovny i při pohybu v interiérech. Knihovna je kromě nosných sloupů prosklená, nemá však automatické otevírání dveří. Použité dveře jsou velmi těžké.

Oprava objektu knihovny se zpozdila a zdražila kvůli celospolečenským krizím, a proto nedošlo k realizaci některých původně zamýšlených prvků. Některé by proto bylo žádoucí zajistit v blízké budoucnosti. Při stavbě byla provedena příprava pro zatravnění střechy jednoho z pavilonů, zprovoznění terasy na střeše druhého pavilonu a fotovoltaiku. Pro další etapu se také plánuje revitalizace okolí a parku. Knihovna má v tomto ohledu příslibenou pomoc zřizovatele.

JITKA BANZETOVÁ | jbanzetova@email.cz

Foto: archiv MĚK Chodov

Knihovny pomáhají seniorům s používáním moderních technologií. Online. VITAL. 2023, č. 4, s. 38. [cit. 2023-12-01]

Článek nás seznamuje s programem Digitální odyssea Nadace Vodafone (<https://www.nadace.vodafone.cz/programy/digitalni-odyssea/>), který je určen pro dospělé ve věku 65 let a více. Knihovny se do tohoto projektu zapojily v roce 2022 a počet těch, které se zapojily, se neustále zvyšuje. Knihovny pomáhají seniorům se digitálně vzdělávat za pomoci zapůjčení zařízení s datovou SIM kartou, přihlášení se do kurzů digitálních dovedností či využití individuálních konzultací ohledně používání chytrých zařízení. Kurzy jsou mj. zaměřeny na online bezpečnost, mediální gramotnost nebo nakupování online. Díky tomuto projektu se od září 2022 podařilo uskutečnit 96 kurzů digitálních dovedností.

ČÁSENSKÝ, Robert. Chvála šilenců. Online. Reportér. 2023, č. 11, s. 118. ISSN 2336-4092. [cit. 2023-12-01]

První část článku popisuje historii stavby Národní technické knihovny, a to od jejích počátků až po dokončení budovy a předání do užívání. Nastiňuje překážky, s kterými se musel její ředitel Martin Svoboda (od roku 1997 do současnosti; viz *Slovník českých knihovníků* <https://1url.cz/Ju4oT>) vypořádat. Jsou zde předkládány důvody, proč byla stavba postavena zrovna na tomto místě, proč byla takto rozdělena či jak byla financována apod.

Fotonový život červeného kostela. Online. Reflex. 2023, č. 46, s. 4. ISSN 0862-6634. Dostupné z: www.reflex.cz. [cit. 2023-12-01]

Červený kostel sloužil účelům depozitního skladiště Vědecké knihovny v Olomouci v období 1961–2019. V současné době se stavba po rekonstrukci používá ke kulturním účelům výše zmiňované knihovny. Je zde také umístěno ředitelství knihovny. Článek stručně popisuje úskali, která přinesla rekonstrukce této památky.

PILÁTOVÁ, Markéta. Knihovny jsou krásná výjimka. Online. Respekt. 2023, č. 44, s. 38. ISSN 0862-6545. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/>. [cit. 2023-12-01]

Česká spisovatelka Markéta Pilátová popisuje ve svém článku české knihovny z pohledu autorky, která jezdí a přednáší na besedách. Zvláště se věnuje zrekonstruované knihovně v městysu Svitávky. Zabývá se činnostmi, které knihovny vykonávají pro své čtenáře, novými službami, akcemi komunitních knihoven, vzděláváním apod. Svůj pohled zakončuje tím, co pro ni knihovny znamenaly a znamenají.

Areál FSV UK Praha v Jinonicích s nízkonákladovým vytápěním a chlazením. Online. Materiály pro stavbu. 2023, č. 6, s. 66. ISSN 1213-0311. Dostupné z: <http://www.sprin ger-sbm.cz/>. [cit. 2023-12-01]

Popis dostavby nové knihovny v rámci rekonstrukce objektu budovy areálu Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze v Jinonicích. Je zde zdůrazněn význam stavby, která je nízkonákladová a do značné míry i energeticky soběstačná. Knihovna byla navržena jako čtyřpodlažní objekt a současně jako dominanta okolí.

HOLUBEC, Ondřej. Dvě ženy mění knihovny na Valašsku k lepšímu. Online. Mladá fronta Dnes. 2023, 14. 10., s. 11. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>. [cit. 2023-12-01]

Autor ve svém článku představuje dvě knihovny, které byly oceněny letošní cenou Bibliotheca inspirans, a to Místní knihovnu ve Velkých Karlovicích a Masarykovu veřejnou knihovnu ve Vsetíně. Autorkou konceptu, která zatraktivnila knihovnu ve Velkých Karlovicích, je Renáta Holčáková. Za aktivitami propojujícími Masarykovu veřejnou knihovnu s Valaškem (například projekt *Zapomenuté Valaško*) je Jana Vaculíková.

Čtení pohádek s prvky dramatizace v MŠ a v prvních ročnících ZŠ. Online. Informativum 3-8. 2023, č. 9, s. 10. [cit. 2023-12-01]

Článek zmiňuje data, která vyplynula ze čtenářských průzkumů Národní knihovny v letech 2013, 2017, 2021, a zaměřuje se na čtení u malých dětí. Vyzdvihuje důležitost čtení a důvody čtení. Popisuje, jak je důležitá příprava na čtení pro malé děti, hlasité čtení nebo přerušované čtení, a hlavně předčítání dětem.

I knihovny v Zambii řeší vliv umělé inteligence (AI) na svoji činnost. Výsledky studie ukazují, že odborníci v oblasti knihovnictví a informačních věd očekávají příznivé vyhlídky AI, ale zároveň se obávají, že knihovníky nahradí. Studie bude knihovními radami a asociacemi využita jako zdroj k vypracování zásad pro implementaci AI v akademických knihovnách a vyplnění výzkumného vakua v rozvojových zemích, jako je Zambie. AI má za cíl vytvářet nástroj, který může vykonávat úkoly, které normálně vyžadují lidskou inteligenci – řešení problémů, rozhodování a zpracování přirozeného jazyka. Avšak AI je stále v raných fázích vývoje a mnoho témat (např. soukromí, bezpečnost, etické otázky) je třeba ještě dořešit. Kromě toho, jak se technologie AI neustále vyvíjejí, bude důležité pro knihovny a informační služby držet krok s nejnovějšími trendy a přizpůsobovat tomu své služby. Knihovny se tradičně považovaly za instituce, které podporují přístup k informacím a znalostem. Nicméně využití automatizace a digitálních technologií v knihovnách byla pomalejší než např. v průmyslových odvětvích. Knihovny mají odlišný přístup ke znalostem, zaměřený spíše na uchování a zpřístupnění nežli na zisk. Snaží se vyřešit otázky souvisejícími s AI prostřednictvím nových způsobů, jak poskytovat přístup k informacím a znalostem s využitím digitálních technologií.

(*IFLA Journal – Volume 49, October 3, 2023, s. 503–513*)

45 let není skutečné výročí, ale v případě osobnosti Alice Hartmann Kunze a její činnosti v Německé státní knihovně se jedná o vhodnou příležitost k ohlédnutí. V roce 1978 byla historička umění Alice Hartmann pověřena tehdejším generálním ředitelem knihovny Horstem Kunzem vytvářet archiv originálních ilustrací, skic a návrhů pro dětské knihy. Nejprve vybrala relevantní dětskou literaturu, vytvořila pokyny pro výběr ilustrací, hledala umělce, kteří by tuto činnost podpořili. Za oněch 45 let se inventář rozrostl na více než 25 000 děl od 235 umělců. Tato sbírka obsahuje jedinečné zdroje pro trvalé zachování knižně historického výzkumu v oblasti dětské knihy. Pro sbírku se vybírají kompletní díla, která ukázkovým způsobem demonstrují umělecký vývoj a použité pra-

covní techniky. První přírůstky byly koncem 70. let a na počátku 80. let od starší generace umělců. V 80. letech a na počátku 90. let se sbírka rozrostla o díla dalších autorů, významné akvizice jsou také z období po roce 1993. Původně sbírka zpočátku sestávala téměř výhradně z děl umělců NDR, bylo nutné ji po sjednocení Německa doplnit o díla západních autorů. Sběrka originálních ilustrací se stala populární v celém Německu a stále přicházejí nové nabídky ilustrací ze všech spolkových zemí.

(*BibliotheksMagazin, Jahrgang 18, Ausgabe 52, Nr. 2 – Juli 2023, s. 74–81*)

Angažování zaměstnanců v celoživotním vzdělávání prostřednictvím organizovaných odborných akcí se stává stále náročnější i na Slovensku. Rozšíření znalostí použitím nových médií na různých internetových platformách zahrnuje mj. i online záznamy nebo streaming z akce; jejich obsah je lehce přístupný i z pohodlí kanceláře. Na druhé straně se tyto akce v podobě klasických jednosměrných přednášek stávají účastnicky nezajímavými a nefunkčními. Kultura a způsob poskytování a následně dalšího šíření informací a učení se v současnosti stále více snaží propagovat nejen vědomosti, ale i zájmy, nápady, rady, postřehy, otázky a úvahy, ve kterých se na povrch opět dostává lidský faktor, a to jak na straně řečníků, tak i na straně účastníků. Mnohé kulturní organizace upřednostňují online akce i vzhledem k množství výhod, které distanční forma poskytuje. S tím souvisí i fakt, že právě tento způsob organizace akcí přinutil knihovníky vážněji přistupovat k virtuálnímu prostoru a zároveň se seznamovat s problémy, které informační a komunikační technologie přinášejí. Často však nejde jen o řešení technických otázek. Na akcích a seminářích organizovaných Odborem služeb Slovenské národní knihovny (SNK) si lidé stále častěji přejí sdílet poznatky, nejnvhodnější postupy a diskutovat o svých zájmech, přičemž vedle odborné diskuse oceňují shromažďování připomínek kolegů z oboru, kteří jsou v řešeních podobných úkolů úspěšnější. Knihovnický institut SNK se snaží motivovat další organizátory oborového vzdělávání na Slovensku k využívání všech inovativních forem vzdělávání.

(*Knižnica – ročník 23, č. 3, 2023, s. 12–19*)

Před 150 lety, **1. 2. 1874**, se narodil rakouský spisovatel **Hugo von Hofmannstahl** († 1929), prozaik, básník, dramatik, esejista a libretista. Česky vyšel např. výbor *Lucidor a jiné prózy*, výbor z básní *Píseň na cestu* a několik her (*Císař a čarodějka*, *Dobrodruh a zpěvačka*, *Kristinčin návrat*, *Neúplatný*, *Člověk a smrt*). V roce 1912 přepracoval Hofmannstahl anglickou mravoličnou hru z 15. století *Everyman* pod názvem *Jedermann* (*Kdožkolivěk*); v roce 1909 začala spolupráce Hofmannstahla se skladatelem Richardem Straussem, a to na librettech k operám *Elektra*, *Růžový kavalír*, *Ariadna na Naxu*, *Žena bez stínu*, *Egyptská Helena* a *Arabella*.

Před 150 lety, **3. 2. 1874**, se narodila americká spisovatelka a umělecká kritička **Gertrude Steinová** († 1946), autorka próz *Tři životy* či *Vlastní životopis Alice B. Toklasové*. Steinová žila od roku 1903 v Paříži, kde proslula svým salonem, v němž se scházeli významné umělecké osobnosti té doby (Pablo Picasso, Georges Braque, Henri Matisse, Ernest Hemingway, F. S. Fitzgerald aj.). Ve svých dílech Steinová experimentovala s jazykem i formami.

Před 110 lety, **4. 2. 1914**, se narodil německo-švýcarský spisovatel **Alfred Andersch** († 21. 2. 1980), zakládající člen skupiny 47, autor románů *Zanzibar aneb Poslední důvod*, *Rudovláska*, *Bouře v Ardenách* a *Efraim*; česky vyšly ještě povídky *Milovník polostínu*.

Před 80 lety, **9. 2. 1944**, se narodila afroamerická prozaička **Alice Walkeřová**, autorka slavného románu *Barva nachu*, za který získala Národní knižní cenu i Pulitzerovu cenu a který zfilmoval režisér Steven Spielberg (*Purpurová barva*).

Před 190 lety, **10. 2. 1834**, zemřel český novinář a spisovatel **Josef Linda** (* 1789 nebo 1792), který je pravděpodobně autorem či (spolu s Václavem Hankou) spoluautorem epických básní rukopisných podvrhů *Rukopis královédvorský* a *Rukopis zelenohorský* a „objevitelem“ dalšího rukopisného podvrhu *Píseň vyšehradská*. Redigoval *Vlastenecký Zvěstovatel*. Je autorem románu *Záře nad pohanstvem nebo Václav a Boleslav*, divadelní hry *Jaroslav Šternberk v boji proti Tatarům* či básnických děl *Jiří z Poděbrad*, *Boží trest* a *Vědomí*.

Před 40 lety, **12. 2. 1984**, zemřel jeden z nejslavnějších argentinských spisovatelů **Julio Cortázar** (* 1914), autor povídek s fantastickými prvky (*Konec hry*, *Pronásledovatel*, *Změna osvětlení* aj.) či románů a próz experimentujících s kompozicí, hrou se slovy a s fragmentární strukturou (*Výherci*, *Nebe, peklo, ráj*, *Jistý Lukáš*, *Příběhy o kronopech a fámech* aj.); podle jedné jeho povídky vznikl slavný film Michelangel Antonioniho *Zvětšenina*.

Před 95 lety, **17. 2. 1929**, se narodil americký spisovatel a rabín **Chaim Potok** († 2002), autor románů *Jmenuji se Ašer Lev*, *Dar Ašera Leva*, *Vývolení*, *Slib*, *Na počátku*, *Kniha světél*, *Já hlína jsem*, *Davitina harfa* či *Brány listopadu*.

Před 40 lety, **21. 2. 1984**, zemřel ruský (sovětský) spisovatel **Michail Šolochov** (*1905), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1965). Publikovat začal v roce 1923, první povídky shrnul do knih *Donské povídky* a *Azurová step*. V letech 1928–1940 vycházela čtyřdílná románová epopej *Tichý Don*, Šolochovovo nejproslulejší dílo, v němž líčí život donských kozáků v období první světové války, Velké říjnové revoluce a ruské občanské války. V roce 1932 vyšel první díl románu *Rozrušená země*; druhý díl vyšel až v roce 1960. Román se zabývá kolektivizací zemědělství na Donu, hrubě však zkresluje její skutečné důsledky. Tematikou druhé světové války se zabývají knihy *Škola nenávisť*, nedokončený román *Bojovali za vlast* a proslulá novela *Osud člověka*.

Před 160 lety, **26. 2. 1864**, se narodil **Antonín Sova** († 1928), český básník, spisovatel a první ředitel Městské knihovny v Praze (v letech 1898 až 1920). Jeho dílo bylo ovlivněno dobovými uměleckými směry realismem, symbolismem a impresionismem. V pozdější tvorbě se soustředil na přírodní a subjektivní lyriku; přírodní lyrika je spojena s jihočeským krajem, milostná poezie je psána písňovou formou. Z básnických sbírek: *Realistické sloky*, *Květy intimních nálad*, *Zlomená duše*, *Vybouřené smutky*, *Ještě jednou se vrátíme*, *Zpěvy domova*, *Básníkovo jaro*, *Jasná vidění*, *Hovory věcí*, *Za člověkem* aj. Z románů a povídek: *Ivův román*, *Výpravy chudých*, *Tóma Bojar*, *O milování, lásce a zradě* aj.

Portréty archiv autora

Městská knihovna Chodov v novém
s. 36–37
← Nová budova knihovny po rekonstrukci

↓ Výpůjční protokol

↑ Z původní budovy zůstaly pouze nosné prvky

↑↓ Nové interiéry jsou světlé, prostorné, přehledné a lákají k návštěvě →

↑ Nově otevřená knihovna vyvolala velký zájem veřejnosti

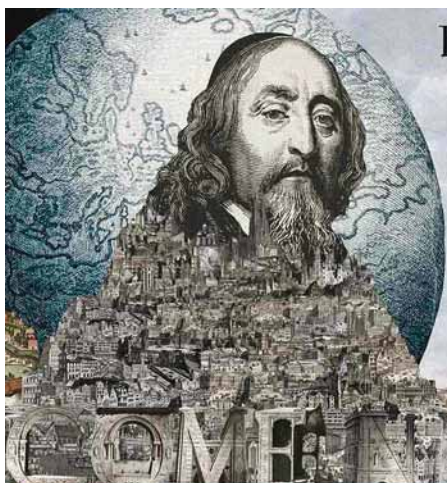

LABYRINT SVĚTA A RÁJ SRDCE

(1623-2023)

Výstava digitálních grafik Miroslava Huptycha
aktualizuje myšlenkové dědictví
Jana Amose Komenského
ke 400. výročí napsání knihy
Labyrint světa a ráj srdce

Výstavě poskytují zástihu:
Národní knihovna České republiky
Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky
Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského
České centrum Mezinárodního PEN klubu
Výstavu finančně podporuje spolek Audabiac z.s. v rámci projektu Labyrintfest
Autor děkuje za podporu realizace výstavy Vítu Richterovi,
Jiřímu a Radaně Waldovým
Copyright © Miroslav Huptych 2023

Všichni na jednom jevišti velikého světa stojíme
a cokoli se tu koná, všech se týče.
Jan Amos Komenský (Unum necessarium)

Možnost zapůjčení výstavy Labyrint světa a ráj srdce knihovnám
u příležitosti 400 let od napsání knihy.
14 obrazů vytištěných ve formátu A1 na plastové desky (jednoduché zavěšení).
Blíže informace na www.huptych.cz